

HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 / (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume: 15, Issue: 4, November 2023

www.historystudies.net

CELSING KARDEŞLERİN ELÇİLİĞİ SÜRECİNDE OSMANLI-İSVEÇ DİPLOMATİK İLİŞKİLERİ (1768-1779)

*Ottoman-Swedish Diplomatic Contacts during the Mission of the Celsing
Brothers (1768-1779)*

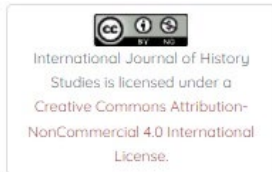
Candost Ural
candostural@gmail.com

Prof. Dr. Meryem Kaçan Erdoğan
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
meryem@ogu.edu.tr

Makale Türü-*Article Type* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 04.08.2023
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 08.09.2023
DOI Number : 10.9737/historystudies.1337998

Atıf – Citation:

Candost Ural & Meryem Kaçan Erdoğan, "Celsing Kardeşlerin Elçiliği Sürecinde Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri (1768-1779)", *History Studies*, 15/4, Kasım 2023, s. 799-824.

CELSING KARDEŞLERİN ELÇİLİĞİ SÜRECİNDE OSMANLI-İSVEÇ DİPLOMATİK İLİŞKİLERİ (1768-1779) *

Ottoman-Swedish Diplomatic Contacts during the Mission of the Celsing Brothers (1768-1779)**

Candost Ural ***

Meryem Kaçan Erdoğan ****

Öz

Bu çalışma, İstanbul'daki İsveç elçileri Celsing kardeşlerin raporları ışığında 1768-1779 yılları arasındaki Osmanlı-İsveç diplomatik ilişkilerini incelemek ve değerlendirmektedir. Çalışmada ağırlıklı olarak İsveç elçilerine ciddi bir diplomatik misyon yükleyen 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı, onların gözünden ele alınmıştır. Savaşın sona ermesinden sonraki süreç, Ural Celsing'in elçilik görevinde bulunduğu 1774-1779 yılları arasındaki diplomatik faaliyetlerini kapsamaktadır. Celsing kardeşlerin raporlarını desteklemek üzere Osmanlı arşiv belgelerinden de istifade edilmiştir. Bu dönemde Stockholm'den aldığı talimatlara uygun bir şekilde hareket etmeye çalışan Celsing kardeşler, Bâb-ı Âli ile diplomatik ilişkilerin dostluk temelinde korunmasına çalışmışlardır. Bununla birlikte, Baltık'ta ve Akdeniz'de İsveç'i tehdit edici faaliyetlerde bulunan Rusya'yı kışkırtmama politikası izlemişlerdir. Böylece İsveç, Bâb-ı Âli ve Rus sarayına karşı ikili bir politika takip etmiştir. Bu politika dahilinde İsveçli kardeşlerin Osmanlı-İsveç diplomatik ilişkilerindeki rolleri ve etkileri ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Celsing, Osmanlı, İsveç, Rusya, 18. yüzyıl

Abstract

This paper analyses and evaluates the Ottoman-Swedish diplomatic contacts between 1768-1779 in the light of the reports of the Swedish diplomats in Istanbul, the Celsing brothers. The Ottoman-Russian War of 1768-1774, which caused the Swedish diplomats to take on a serious diplomatic mission, is analysed from their perspective. The period after the end of the war covers the diplomatic activities of Ural Celsing between 1774-1779, when he served as ambassador. Ottoman archival documents were also utilised to support the Celsing brothers' reports. During this period, the Celsing brothers, who tried to act in accordance with the instructions received from Stockholm, endeavoured to maintain diplomatic relations with the Porte on the basis of amicability. In addition, they pursued a policy of not provoking Russia in the Baltic and the Mediterranean, which was threatening Sweden. Thus, Sweden pursued a dual policy towards the Porte and the Russian court. This paper argues that the role and influence of the Swedish brothers in Ottoman-Swedish diplomatic relations within the framework of this policy.

Keywords: Celsing, Ottoman, Sweden, Russia, 18th century

* Bu çalışma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu (ESOGÜ-BAP) tarafından 2019A114 numaralı proje olarak desteklenen "50/2 Numaralı İsveç Ahkâm Defteri'nin Işığında Osmanlı-İsveç İlişkileri (1759-1827)" adlı yüksek lisans tezinin bir bölümünün düzenlenmiş ve genişletilmiş hâlidir.

** This study is an edited and expanded version of a part of a master's thesis titled "50/2 Numaralı İsveç Ahkâm Defteri'nin Işığında Osmanlı-İsveç İlişkileri (1759-1827)", which was supported by Eskişehir Osmangazi University Scientific Research Projects Commission (ESOGÜ-BAP) as project number 2019A114.

*** İstanbul/TÜRKİYE, candostural@gmail.com ORCID: 0000-0003-3441-1134

**** Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskişehir/TÜRKİYE, meryem@ogu.edu.tr ORCID: 0000-0002-8885-0936

Giriş

Başlangıcı Vikingler dönemine kadar uzanan Türk-İsveç ilişkileri, 16. yüzyıldan itibaren İsveç'in Osmanlı İmparatorluğu ve Tatarlarla temas kurması sonucu yakın diplomatik ilişkilerle güçlenmiştir.¹ İki güç arasındaki diplomatik ilişkiler, 17. yüzyılda Osmanlı topraklarına gelen İsveçli elçiler ve ziyaretçilerle yoğunluk kazanmıştır.² Diplomatik ilişkilerde en yoğun temaslar, 18. yüzyılın ilk yarısında gerçekleştirilmiştir. Yüzyılın başında İsveç Kralı XII. Karl (1682-1718) ile ciddi derecede önem kazanan ve Türk-İsveç dostluğunun "altın çağı"³ olarak nitelenen Osmanlı-İsveç ilişkileri,⁴ Rusya tehdidine karşı akdedilen 1737 Ticaret Antlaşması ve 1739 İttifak Antlaşması ile dostluk temelli pekiştirilmiştir.⁵

1747-1779 yılları arasında İsveç elçiliği görevinde bulunan Celsing kardeşler, uzun zamandan beri var olan Osmanlı-İsveç dostluğunu koruma misyonuyla İstanbul'da diplomatik kariyer yapmışlardır. Babaları Gustav Celsing'in (d. 1679 – ö. 1743) Türk dünyasını ve Türkçeyi iyi bilmesi üzerine erken yaşta Uppsala Üniversitesi'nde Doğu Dilleri eğitimi alan Celsing kardeşlerin büyüğü Gustav Celsing (d. 1723 – ö. 1789), 1745 yılında İstanbul'a elçilik sekreteri görevini yerine getirmek üzere gönderilmiştir.⁶ Eylül 1745'te İstanbul'a gelen Gustav Celsing, iki yıl sonra Stockholm'den gelen 6 Temmuz 1747 tarihli kararlar⁷ İstanbul'daki diplomatik kariyerine maslahatgüzâr olarak başlamıştır. Gustav Celsing, Bâb-ı Âli ile diplomatik ilişkileri dostluk çerçevesinde sürdürme görevinin dışında ticaret ve denizcilik konularında Stockholm yönetimine raporlar gönderme ve İsveç hükümetini İstanbul'daki gelişmelerden haberdar etme işiyle mükellef olmuştur.⁸

Gustav Celsing'in Bâb-ı Âli ile diplomatik ilişkileri daha kalıcı bir şekilde sürdürebilmesi ve diğer sorumluluklarını daha rahat yerine getirebilmesi için kendisine 1750 yılında orta elçi rütbesi verilmiştir. Bunun haberi, İsveç Kralı I. Frederik tarafından Sultan I. Mahmud'a hitaben dostane dilde yazılan 19 Ocak 1750 tarihli mektupla bildirilmiştir.⁹

1747-1770 yılları arasında elçilik yapan Gustav Celsing'i Osmanlı yönetimiyle diplomatik ilişkileri sürdürmede en çok zorlayan dönem 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı olmuştur. Gustav'ın elçiliğinin başladığı 1747'den savaşın patlak verdiği 1768 yılına kadar Bâb-ı Âli ile Avrupalı güçler arasında çok ciddi bir kriz yaşanmadığı için¹⁰ Gustav Celsing'in görevini sürdürmesi pek zor olmamıştır. Ancak 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Gustav Celsing ve halefi Ulric

¹ Kemal Beydilli, "III: Osmanlı-İsveç Münasebetleri", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 23, TDV Yayınları, İstanbul, 2001, s. 409.

² 17. yüzyıl Osmanlı-İsveç ilişkilerine dair bk. Mahmut Halef Cevrioğlu, "On Yedinci Asırda Osmanlı-İsveç Münâsebetlerine Bir Bakış", *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD)*, C. 6, S. 1, 2022, s. 163-188.

³ Lars Johanson, "Turkic Studies in the Swedish Empire 1632-1718", *Turcologica Upsaliensia: An Illustrated Collection of Essays*, Ed: Éva Á. Csátós etc., Brill, Leiden 2020, s. 40.

⁴ XII. Karl dönemini ele alan temel çalışmalar için bk. Ahmed Refik, *Memalik-i Osmaniye'de Demirbaş Şarh*, Haz: Bülent Arı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2016; Akdes Nimet Kurat, *İsveç Kralı XII. Karl'ın Türkiye'de Kalışı ve Bu Sıralarda Osmanlı İmparatorluğu*, İstanbul Rıza Coşkun Matbaası, İstanbul 1943.

⁵ Beydilli, agm, s. 410-411.

⁶ Gustav Celsing'in İstanbul'daki İsveç elçiliğine sekreter olarak tayini için çıkarılan vekâletnâme hakkında bk. Riksarkivet (RA) [İsveç Devlet Arşivi], *Kammarkollegiet Ämnessamlingar (KÄ)*, 16: Kammarkollegiet Likvidationsakter, 25: Diplomater efter 1680, 4, Belge No: 1.

⁷ RA, KÄ, 16, 25, 4, Belge No: 6.

⁸ Gustaf Celsing, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/14753>, Svenskt biografiskt lexikon (art av B. Boëthius.), hämtad 2023-03-06 (SBL, "Gustav Celsing", vol. 8.)

⁹ RA, *Diplomatica Turcica (DT)*, 97. Mektubun tercümesi için bk. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TSMA.e.)* 755/36.

¹⁰ Osmanlı İmparatorluğu en çok dahili gerekçeler nedeniyle 1755-1768 sürecinde Avrupa güçlerine yönelik "denge politikası" yürütmeyi esas almıştır. Bu konuda bk. Uğur Demir, *1768 Savaşı Öncesi Osmanlı Diplomasisi (1755-1768)*, (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2012.

Celsing'e ciddi bir diplomatik misyon düşmüştür. Celsing kardeşler bir yandan Bâb-ı Âli ile diplomatik ilişkileri gereği gibi yürütmeye çalışırken, diğer yandan Rusların dikkatini çekecek, onları kışkırtacak eylemlerde bulunmaktan imtina etmişlerdir. Savaşın sona ermesinden sonra İstanbul'daki İsveç elçiliği makamında oturan Ulric Celsing, 1779 yılında görevi sona erene kadar Osmanlılarla dostluk ilişkilerinin kaldığı yerden devam etmesine özen göstermiştir. Bununla beraber Rus sarayının İstanbul'daki elçileri aracılığıyla yaptığı kışkırtıcı faaliyetlerine karşı ülkesinin ve kendisinin Bâb-ı Âli nezdindeki saygınlığını korumaya çalışmıştır. Ayrıca Ulric Celsing'in döneminde Osmanlı-İsveç ticarî, askerî ve kültürel ilişkileri de ilerleme kaydetmiştir.

Çalışmada, birincil kaynaklar olarak Celsing kardeşlerin raporlarının olduğu İsveç arşiv belgeleri ile Osmanlı arşiv belgelerinden yararlanılmıştır. Başta Riksarkivet (İsveç Devlet Arşivi) olmak üzere, Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi ve İsveç Kraliyet Kütüphanesi,¹¹ Türk-İsveç ilişkileriyle birlikte Celsing kardeşler dönemine ait birçok İsveççe ve Türkçe belgeler ile el yazmaları içeren başlıca kütüphanelerdir.¹² Bunlarla birlikte temel kaynakları destekleyici nitelikte döneme ışık tutan çeşitli yabancı ve yerli çalışmalardan da istifade edilmiştir.

1. Gustav Celsing'in Elçilik Döneminde Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri

1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı, temelde iki nedenden dolayı meydana gelmişti. İlk neden, Rus kuvvetlerinin Osmanlı hudutlarında tahkimatlar yapması ve tehdit edici askeri faaliyetlerde bulunmasıydı. İkinci neden ise tüm Avrupa'yı ilgilendiren Lehistan'ın iç durumuydu. Ruslar Lehistan'ın iç işlerine karışarak burayı ele geçirme amacını taşıyorlardı. Kendi toprak bütünlüğünü düşünen ve Rusların tehdit edici faaliyetlerine engel olmak isteyen Bâb-ı Âli, Eylül 1768'de Ruslara karşı savaş ilan etmişti.¹³

1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı döneminde İsveç katı bir tarafsızlık politikası izlemeye yönelmiştir. Dahili siyasi ve ekonomik gerekçelerle her iki müttefikine de destek vermeme niyeti taşıyan İsveç, Eylül 1768'de Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya'ya savaş ilan etmesini büyük bir mutlulukla karşılamıştır.¹⁴ Yine de müttefiklerinden biri olan Osmanlı İmparatorluğu'nun lehine eylemlerde bulunmaktan uzak durmuştur.¹⁵ Bu durum İsveç'in 1768 Osmanlı-Rus Savaşı'ndaki temel politikası olmuştur. Aslında bu politika daha önceden takip edilmeye başlanmıştı. Savaşın patlak vermesine yakın bir zamanda İsveç Başbakanı (Sveriges Kanslipresidenten) Fredrik von Friesendorff'tan İstanbul'daki elçi Gustav Celsing'e gelen bir talimat, Rusya'nın şüphelenmesine mahal vermeden Osmanlı yönetiminin güvenini koruma prensibinin temkinli bir şekilde sürdürülmesi esasına dayanıyordu.¹⁶ Bir bakıma İsveç, savaşın çıkması durumunda nasıl bir tutum sergileyeceğini biliyor, kendi güvenliği adına hareket edeceğinin sinyalini veriyordu.

Başbakan Friesendorff, elçi Gustav Celsing'e her koşulda 1739 ittifak anlaşmasıyla ilgili bir soruşturmada kaçınmasını telkin etmiştir. Zira Friesendorff, Bâb-ı Âli'yi destekleyerek Ruslar

¹¹ <https://riksarkivet.se> - <https://www.ub.uu.se> - <https://www.kb.se>

¹² Bu konuda şu çalışmalara bakılmalıdır. Evren Küçük, "Türk Dış Politikası Araştırmalarında İsveç Arşivlerinin (RIKSARKIVET VE KRIGSARKIVET) Önemi", *Gazi Akademik Bakış*, C. 10, S. 20, Yaz 2017, s. 197-220; Birsal Karakoç, "Tarihsel Boyutuyla İsveç'te Türk Dünyası Araştırmalarının Gelişimi ve Bugünkü Durumu", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 23, Bahar 2023, s. 135-174.

¹³ Ayrıntılı bilgiler için bk. Selahaddin Tansel, "1768 Seferi Hakkında Bir Araştırma", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 4, Ankara 1950, s. 476; Kemal Beydilli, "Küçük Kaynarca Anlaşması", *DİA*, C. 26, Ankara 2002, s. 524.

¹⁴ Buna en çok mutlak monarşi savunucusu İsveç Kraliçesi Lovisa Ulrika ve Fransa Dışişleri Bakanı Choiseul sevinmişti. Özellikle Choiseul bu savaş sayesinde Stockholm'de artık bir devrimin yapılması için uygun zamanın geldiğine inanmıştı. Ancak böyle milliyetçi duygularla hareket edilmesine izin verilmedi ve İsveç yönetimi sağduyulu politikalarından vazgeçmedi. Michael Roberts, *The Age of Liberty: Sweden 1719-1772*, Cambridge University Press, New York 2002, s. 50.

¹⁵ Andreas Bode, *Die Flottenpolitik Katharinas II und die Konflikte mit Schweden und der Türkei (1768-1792)*, Veröffentlichungen des Osteuropa-Institutes München, Wiesbaden 1979, s. 64.

¹⁶ Başbakan Friesendorff'tan Gustav Celsing'e gelen 29 Mart 1768 tarihli mektup. RA, *Beskickningsarkiv Konstantinopel (BK)*, E 1 A: Korrespondens, Huvudserie, 31.

yüzünden Riksdag'daki (parlamento) reformların tatbik edilmesini tehlikeye atmak istemiyordu. Bunun üzerine, Gustav Celsing aracılığıyla Bâb-ı Âli'ye yapılan ittifaklar gereğince iki argüman sunmuştur.¹⁷

1. Osmanlı İmparatorluğu, 1745 İsveç-Rus Savunma İttifakı Anlaşması'nın¹⁸ dördüncü maddesinde açıkça ittifakın dışında bırakılmıştı. Başka bir deyişle, İsveç'in Rusya'ya sadece Avrupalı güçlerin tehdidi karşısında destek olma yükümlülüğü vardı.¹⁹ Bu da İsveç'in Osmanlılara karşı hareket etmemesinin bir güvencesiydi. Bundan dolayı Ruslara ve İngilizlere savaşa müdahale edilmeyeceği yönünde sık sık raporlar verildi.²⁰

2. 1739 Osmanlı-İsveç İttifak Anlaşması ise sadece savunma amaçlıydı ve savaşı ilk olarak Osmanlı gücü başlatmıştı. Dolayısıyla ittifakın altıncı maddesi uyarınca İsveç'in Ruslara karşı fiilen harekete geçme zorunluluğu yoktu.²¹

Bu iki argümandan ilkinin güçlü olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Zira Osmanlı İmparatorluğu tamamen bir Avrupa ülkesi olarak görülmesi de Balkanları elinde bulunduran bir güçtü. Dolayısıyla anlaşmada açık bir istisnanın söz konusu edilmediği görülmektedir. Ancak Rusya'nın bu argümana ileri sürülen gerekçelerle karşı çıkmadığı bilinmektedir. Rusların asıl niyeti, İsveç'te destekçisi oldukları Cap Partisi'ne karşı olan Hat Partisi taraftarlarını Danimarka'nın silahlanmasına destek vererek korkutmaktı.²²

Anlaşıldığı üzere bu iki argüman İsveç'in müttefiklerinin ittifak anlaşmalarını görmezden gelmek durumunda kalmalarına neden olmuştur. İsveç, gelecekte oluşabilecek riskleri göz önünde bulundurarak söz konusu ittifaklardaki kendi güvenliğini sağlayan maddelerden yararlanmıştı. Elbette İsveç'in gerek harp alanında gerekse diplomatik arenada birbiriyle birçok defa karşı karşıya gelen Osmanlı ile Rusya arasında herhangi bir zamanda savaş çıkabileceği ihtimalini unutmadığı âşikârdır. Yine de bu durum İsveç'in Ruslara karşı Osmanlı İmparatorluğu'na yardım etmemesine engel değildi. Bunu bilen Stockholm yönetimiye her iki tarafa da yardım etmemek için ikili oynamaya devam etmiştir.²³

Stockholm'den İstanbul'daki Gustav Celsing'e gelen 29 Mart 1769 tarihli mektuptaki talimat, Bâb-ı Âli'nin güveninin korunması ancak 1739 ittifakının gündeme gelmesine sebep olabilecek sözler sarf etmekten muhakkak kaçınılması gerektiği yönündeydi.²⁴ İsveç'in ekonomisi kötü durumdaydı. Savaşa katılması veya herhangi bir tarafa yardım etmesi mümkün değildi.²⁵ Bu yolda Celsing direkt soruşturmalardan mümkün olduğunca uzak durmaya çalışmış ve tercümanı Muradca Tosunyan'ın²⁶ Bâb-ı Âli'nin tercümanbaşıyla olan iyi ilişkisini bu yönde kullanmıştır.

¹⁷ Friesendorff'tan Gustav Celsing'e 9 Ocak 1769 tarihli mektup. RA, BK, E 1 A, 31.

¹⁸ İsveç-Rusya savunma ittifakı anlaşması 25 Haziran 1745'te St. Petersburg'da akdedilmişti. Bu savunma ittifakı, İsveç'i Holstein iddialarını sürdürmeye bağlayan ve gerçekte 1724'teki duruma dönüşünü tescilleyen bir anlaşmaydı. Aynı zamanda İsveç'teki veliht değişimini engellemek üzere Danimarka'nın İsveç'in iç işlerine müdahale etmemesi adına imzalanmıştı. Buna göre İsveç Rusya'ya bağımlı hale gelmiş gibi gözüküyordu. Ancak İsveç Veliht Prens Adolf Fredrik'in Slesvig üzerindeki hak iddialarından vazgeçmesiyle Danimarka ile ilişkiler düzelmişti. Roberts, *age*, s. 37; Franklin D. Scott, *Sweden: The Nation's History*, Enlarged Edition, Southern Illinois University Press, Illinois 1988, s. 247.

¹⁹ Anlaşma için bk. RA, *Originaltraktater med Främmande Makter (Traktater)*, 2: Ryssland, 28-A. Anlaşma Yedi Yıl Savaşları'nın devam ettiği sırada, 24 Haziran 1758'de yenilenmişti. RA, *Traktater*, 2, 31-A.

²⁰ Roberts, *age*, s. 50.

²¹ BOA, *DVNS.DVE.d.* 49/1, s. 34.

²² Bode, *age*, s. 65, 70, 150.

²³ *Age*, s. 64-65.

²⁴ RA, BK, E 1 A, 31.

²⁵ SBL, "Gustav Celsing", vol. 8.

²⁶ Osmanlı tebaası Katolik Ermeni bir aileden gelen Muradca Tosunyan (Ignatius Mouradgea d'Ohsson), 1763 yılında İsveç elçiliğine tercüman olarak tayin edilmiş, 1768 yılında ise tercümanbaşı olmuştur. Bâb-ı Âli ve İsveç ile kurduğu yakın ilişkiler sonucunda 1795-1799 yılları arasında İstanbul'da İsveç elçiliği görevine nail olmuştur. Bu konuda teferruatlı bir çalışma için bk. Kemal Beydilli, "Ignatius Mouradgea D'ohsson (Muradcan Tosunyan): Ailesi hakkında

Ancak bunda her zaman başarılı olduğu söylenemez. Yine de İsveç'in Osmanlıların müttefiki olmaktan kaçınmasına rağmen, elçi Gustav'ın Osmanlı hükümetinin güvenini genel anlamda kaybetmemesi, esas olarak zekâsı ve büyük diplomatik becerisinin sonucuydu.²⁷

Celsing, İsveç'in içinde bulunduğu durumla ilgili olarak, yakın iş birliği içinde olduğu Fransa elçisi Charles Gravier Vergennes'den her zaman destek ve anlayış gördüğünü yazılarında bildirmiştir. Buna karşın Celsing, Vergennes'in ve dolayısıyla Fransa'nın Osmanlı'nın 1768 savaşını ilan etmesi üzerinde çok fazla etkisi olmadığını da gözlemlemiştir. Nitekim bir raporunda, Vergennes'in bu konudaki çekingen tutumundan söz eder.²⁸ Celsing'in bu görüşü Vergennes'in Bâb-ı Âli'ye sunduğu bir takrirle de doğrulanmaktadır. Fransız elçi Vergennes, 1764 yılında Fransa hükümetinin, Rus İmparatoriçesi II. Katerina'nın desteklediği II. Stanisław August Poniatowski'nin Lehistan'a kral seçilmesine Bâb-ı Âli gibi karşı çıktığını ifade etmişti. Ne var ki Vergennes, Osmanlı'nın Rusya'ya savaş açması durumunda mesafenin uzaklığı ve başka güçlerin varlığından dolayı savaşa müdahil olunamayacağını bildirerek Fransızların, Osmanlı'nın zafer kazanması için yapabilecekleri tek şeyin dua etmek olduğunu vurgulamıştır.²⁹ Öte yandan, İsveç elçisi Gustav Celsing, Osmanlı sarayında dış güçlerden herhangi birinin barış veya savaş gibi son derece ciddi bir konuda önemli bir tesiri haiz olmasının özellikle bu dönemde oldukça zor olduğunu ifade eder.³⁰ Bununla bağlantılı olarak bu sıralarda Fransa ile temsilcisi Vergennes'in Bâb-ı Âli'de pek bir itibarı kalmadığı da³¹ söz konusudur.³²

Savaş sırasında Bâb-ı Âli'ye gelen bir raporda, Baltık'tan çıkışı sağlayan Sund Boğazı'nı kontrol altında tutan güçlerden olan Danimarka'nın Rusya yanlısı olması dolayısıyla silahlandığı bilgisi verilmişti.³³ Bundan dolayı Bâb-ı Âli Danimarka'nın silahlanmasını oldukça yakından takip etmeye yönelmiştir. Elçi Celsing'e İsveç'in askeri gücünün ne vaziyette olduğu ve Stockholm'de Bâb-ı Âli'yle ittifaka dair hangi kanaatte bulunduğu soruldu. Bu vesileyle Celsing, Stockholm'den aldığı talimat doğrultusunda Bâb-ı Âli'ye güven vermek ve Osmanlıların İsveç'ten yardım talep etmelerini geciktirebilmek için elinden geldiğince diplomatik çabalarını sürdürdü. Celsing'in Haziran 1769 tarihli raporundaki gözlemine göre, Osmanlı yönetimi Tatarların Hotin'de elde ettikleri zaferin³⁴ ardından şimdilik askeri desteği gerekli görmüyordu. Aynı zamanda Bâb-ı Âli, Danimarka'nın İsveç gemilerinin Sund Boğazı'ndan geçmelerine izin vermeyeceğine inanıyordu.³⁵ Celsing'in bunda hemfikir olmaması işten bile değildi. Zira Osmanlı yönetiminin bu kanaati, İsveç elçisi için diplomatik ilişkilerin istenilen atmosferde yürütülmesini kolaylaştırıyor, bu da Stockholm'dakilerin işine geliyordu.

Böylece İsveç'in savaşta Osmanlı yanında faal bir katkıda bulunmaktan kaçınması için Bâb-ı Âli'ye geçerli bir neden olarak Rusya ve Danimarka'nın silahlanıyor olduğu gerekçesinin

kayıtlar, «Nizam-ı Cedid»e dair Layihası ve Osmanlı İmparatorluğundaki Siyasi Hayatı», *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 34, İstanbul 1984, s. 247-314.

²⁷ Gustav Celsing, Başbakan Fredrik von Friesendorff'a yazdığı 4 Nisan 1769 tarihli mektubunda Osmanlılarla diplomatik temaslarının genel olarak iyi gittiğini ve şimdilik Bâb-ı Âli'nin güvenini elinde tuttuğunu belirtir. RA, *Diplomatica Turcica (DT)*, 47.

²⁸ Gustav Celsing'in Başbakan Friesendorff'a 17 Nisan 1769 tarihli mektubu. RA, *DT*, 47.

²⁹ BOA, *C.HR.* 28/1386.

³⁰ 17 Nisan 1769 tarihli mektup. RA, *DT*, 47.

³¹ Vergennes'in, Fransa Dışişleri Bakanı olan de Choiseul'un nezdindeki prestijini kaybetmesinin ardından Francois-Emmanuel Guignard de Saint Priest (d. 1735 – ö. 1821) 1769-1785 yılları arasında İstanbul'da Fransız elçiliği yapmıştır. Bode, *age*, s. 154. Ancak 1770'te Choiseul'un görevinden azledilmesinden sonra Vergennes, İsveç'teki Fransa yanlısı Hat Partisi destekçilerine tavsiyede bulunma ve mali yardım yapma talimatıyla Stockholm'e büyükelçi (1771-1774) olarak tayin edilmiştir. Daha fazla bilgi için bk. Roberts, *age*, s. 198-199.

³² Tansel, *agm*, s. 476.

³³ BOA, *T.SMA.e.* 899/56.

³⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgiler, Kırım Hanı'nın çuhadarının 9 Mayıs ve Rumeli Valisi'nin 15 Mayıs 1769 tarihli takrirlerinde bulunur. BOA, *T.SMA.e.* 516/34, 331/10.

³⁵ Gustav Celsing'in Başbakan Klas Ekeblad'a 2 Haziran 1769 tarihli mektubu. RA, *DT*, 47.

verilmesi İsveç'in çıkarlarına hizmet etmiştir.³⁶ Bu yönde Danimarka'nın İsveç gemilerinin geçişine izin vermeyeceği düşünülerek Osmanlılara yardıma gelinemeyeceği mesajı verilmek istenmiş olmalıdır. Nitekim bunda başarılı olunmuştur. Belirtildiği gibi, Osmanlı yönetimi buna inanmış gözüküyordu. Ancak bunda asıl etkili olan Osmanlı'nın bu süreçte İsveç'in yardımına şimdilik ihtiyaç duymamış olmasıydı.

Elçi Gustav Celsing'in verdiği bilgileri göz önünde bulunduran Bâb-ı Âli'nin İsveç'in 1739 ittifakına gönülden sadakat beslediği inancı şimdilik sarsılmamıştı.³⁷ Bu durum Gustav Celsing'in raporlarından da anlaşılabilir. Celsing'e göre İstanbul'da İsveç'in Rusya'ya savaş ilan ettiği, Osmanlı yönetimininse Danimarka'ya silahsızlanma emri verdiği, bunun da İsveç'i daha hızlı hareket etmeye sevk ettiği söylentileri bile yayılmaktaydı.³⁸ Bunu doğrulayan kanıtlardan biri, Eflak Voyvodası'ndan Bâb-ı Âli'ye gelen 6 Temmuz 1769 tarihli takrirdeki bilgilerdi. Burada İsveçlilerin deniz kuvvetlerini donattığı, Fransa'nın da Stockholm'deki elçisi Vergennes aracılığıyla İsveçlileri Ruslara karşı kıskırttığı bilgisi verilmiştir.³⁹ İstanbul'da yayılan bu söylentiler ve bilgilerde, talimatlara uygun bir şekilde sağduyulu hareket eden Gustav Celsing'in pay sahibi olduğunu söylemek mümkündür.

Savaş devam ederken İsveç hükümeti, Gustav Celsing aracılığıyla Bâb-ı Âli'ye 1739 ittifak anlaşmasına riayet edildiğinin göstergesi olarak İsveç birliklerinin Rus askeri güçlerini Baltık'ta tuttuğunu bildirmiştir. Bu şekilde Osmanlı yönetiminin güveninin elde tutulmasına yönelik politika sürdürülmüştür. Ancak Danimarka'nın denizlerdeki askeri hazırlıkları İstanbul'u hala endişelendiren bir durumdu. Bu hazırlıkların Osmanlılarla ilgili olduğunu düşünen Reisülküttâb Mehmed Emîn Recâî Efendi, Bâb-ı Âli'yi Danimarka'ya karşı güvence altına almak adına İstanbul'daki Danimarka elçisi Friedrich Christian Gössel'den yazılı bir dostluk beyanı talep etmişti.⁴⁰ Bu beyanın gelmesiyle Danimarka'nın Rus güçlerine savaş mühimmatı sağladığı bilgisinin asılsız olduğu ve Danimarka'nın başka güçlere karşı hareket etmediği öğrenildi.⁴¹ Böylece Bâb-ı Âli'nin bu konudaki endişesi giderilmişti. Gustav Celsing ise bunun haberini çok geç bir tarihte vermeyi tercih etmiştir.⁴² Celsing, tercümanı Muradca aracılığıyla sunduğu Aralık 1769 tarihli bir takririnde Rusların Akdeniz'e geçmek için Danimarka'nın Kopenhag limanına demir attığını fakat hastalıktan dolayı askerlerin düşkün vaziyette olduklarını bildirmiştir. Danimarkalıların ise bu süreçte Ruslarla birlikte hareket etmediklerini ifade etmiştir.⁴³

Celsing'in ifadeleri de Danimarka'nın silahlanmasının Osmanlıların Ruslara karşı giriştiği savaşla alakalı olmadığını gösteriyordu. Stockholm de pek tabii bunun bilincindeydi. Esas amaç, Rusların desteğiyle Holstein sorununun çözülmesi ve İsveç'te Fransa'dan yana olan iktidar Hat Partisi'nin gücünü kırmak üzere İsveçlileri tehdit etmektir.⁴⁴ Bunun üzerine Stockholm yönetimi

³⁶ Kardeşi Carl Fredrik gibi Gizli Komite'de Hat Partisi ve konsey üyesi Ulrik Scheffer'dan Gustav Celsing'e gelen 9 Haziran 1769 tarihli mektup. RA, BK, E 1 A, 31; Bode, *age*, s. 69.

³⁷ Bode, *age*, s. 69.

³⁸ Gustav Celsing'in Başbakan Ekeblad'a 17 Temmuz 1769 tarihli mektubu. RA, DT, 47.

³⁹ BOA, *TSM.A.e.* 517/1. İsveç elçisi Gustav Celsing Stockholm'deki Fransız elçi Vergennes ile irtibatını kesmemiştir. Hatta savaş devam ederken Vergennes'ten Osmanlı İmparatorluğu'nun nitelikli insan gücü az olsa da hazinesinde hâlâ yeteri kadar parası (250.000 kese = 12,5 milyon kuruş) olduğu bilgisi gelmişti. RA, *Beskickningsarkivet från Biby (Biby)*, Övrig Korrespondens, 20. Gustav Celsing bu bilgiyi teyit ettikten sonra 17 Mart 1769 tarihli raporunu İsveç parlamentosuna sunmuştur. RA, *Frihetstidens Utskottshandlinga (FU)*, 15: Riksdagen 1769-1770, I: Sekreta utskottet, sekreta deputationen, mindre sekreta deputationen, 16.

⁴⁰ BOA, *TSM.A.e.* 899/56.

⁴¹ Belgenin tercüme tarihi 7 Rebiülahir 1184 / 31 Temmuz 1770 olarak verilmiştir. BOA, *TSM.A.e.* 519/32. Gustav Celsing Ekim 1769 tarihli raporunda Danimarka elçisinin beyanına ilişkin bilgiler verir. RA, DT, 47. Ayrıca bk. Bode, *age*, s. 72; Kemal Beydilli, "Denizler, Coğrafya ve Osmanlılar...", *Toplumsal Tarih*, S. 139, Temmuz 2005, s. 42.

⁴² Celsing kasten bu tercihte bulunmuştu. Bunun nedeni çalışmanın sonraki kısımlarında açıklanmıştır. Ayrıca bk. SBL, "Gustav Celsing", vol. 8.

⁴³ BOA, *TSM.A.e.* 730/31. Gustav Celsing, Başbakan Ekeblad'a yazdığı 18 Aralık 1769 tarihli raporunda da bu konu hakkında bilgiler verir. RA, DT, 47.

⁴⁴ Bode, *age*, s. 72.

Osmanlılara karşı tarafsız kalmaktan vazgeçerek Bâb-ı Âli'ye askeri bilgilere ilişkin göze batmayacak şekilde bazı raporlar verilmesini uygun görmüştür. Ağustos ayında gelen bir talimat, elçi Gustav Celsing'in İsveç'in Danimarka ve Rusya tarafından tehdit altında tutulduğu, dolayısıyla filosunu Karlskrona'da saldırıya hazır şekilde beklettiği bilgisini Bâb-ı Âli'ye bildirmesi gerektiği üzerineydi.⁴⁵

İsveç'in amacı, Bâb-ı Âli'yi savaşı uzun dönem boyunca sürdürmeye teşvik etmek ve böylece İsveç'teki hükümet değişikliği gerçekleşene kadar Rusya'nın savaşla oyalanmasını sağlayarak İsveç'in iç işlerine karışmasından alıkoymaktı. Dolayısıyla İsveç Osmanlılara gerçek anlamda yardım etme planı içerisinde değildi. Stockholm yönetimi, İstanbul'daki elçisi Gustav Celsing aracılığıyla Osmanlı yönetimine İsveç'in savaşa hazır olduğunu ve bu yönde faaliyetlerde bulunduğunu bildirerek 1739 anlaşmasını kendisi için bir sübvansiyon aracına dönüştürmeye çalışmıştır.⁴⁶ Bu nedenle Celsing, gerek Bâb-ı Âli'yi gerekse Osmanlı ordusundaki gidişatı daha yakından takip etmeye yöneldi. Bu yolda Osmanlı ordusunun durumu hakkında Stockholm'e raporlar vermiştir.⁴⁷ Ancak bunları Rus temsilcileri şüpheye götürmeyecek şekilde, Reisülküttâb Mehmed Emîn Recâî Efendi'ye bilgi verecek olan divan tercümanının aracılığıyla sürdürmüştür. Celsing, ihtiyatla hareket ederek tercümana isimsiz bir not vermiştir. Bu notta, elçi Gustav'a Rusların Fin hududunda, denizde de St. Petersburg ve Kronstadt'taki askeri faaliyetleri ve İsveç'in buna karşı ne şekilde önlemler aldığı yazılmaktaydı. Bu notta dikkati çeken şey, İsveç'in Ruslara karşı -az da olsa- on gemiyi teçhizatlandırmış olmasıydı. Öte yandan Rusların bu faaliyetlerinin Osmanlılara da karşı olduğuna dair bir mesaj yoktu.⁴⁸

Gustav Celsing notunda Rusların ilgili faaliyetlerinin Osmanlılara da karşı olup olmadığına dair bilgi vermeyi tercih etmemiştir. Zira Celsing, Stockholm'den herhangi bir rapor gelmeden⁴⁹ Bâb-ı Âli'yi tam olarak bilgilendirmek istememiştir. Bununla beraber önceden Stockholm'den Rus kuvvetlerinin Karadağlıları ve Rumları ayaklandırmaya teşvik etmeyi amaçladıkları haberini Bâb-ı Âli'ye uygun bir zamanda verme iznini de almıştı.⁵⁰ Dolayısıyla Celsing bu önemli bilgiyi doğru zaman ve şartlar altında kullanmayı beklemiştir. Nihayetinde Stockholm'den kesin talimatlar almıştır. Bu durum Gustav Celsing'in ülkesi adına doğru bir şekilde hareket ettiğini gösteriyordu. İsveç elçisinin tek amacı Bâb-ı Âli'ye İsveç'in iyi niyetini göstermek ve sürmekte olan savaşın yarattığı şartlardan ülkesi için minimum zararla olabildiğince istifade etmektir.⁵¹

Gustav Celsing'e 5 Eylül'de gelen mektupta, İsveç'in İstanbul'daki saygıdeğer temsilcisi olarak Bâb-ı Âli'ye Rusların Baltık'taki faaliyetlerinin tamamen İsveç'e yönelik olduğunu bildirmesi ve aksi yöndeki iddiaları kesinlikle reddetmesi isteniyordu. Zira bu konuda kesin bir istihbarat elde edilmişti. Özellikle Gotland'dan alınan haberlere göre İsveç'in geniş kapsamlı savunma önlemleri olarak düşman birliklerinin çoğunu geride tutabildiği, böylece Rusların Akdeniz'e inişini engellediği ve bu noktada İsveç Kralının 1739 anlaşmasına riayet ederek

⁴⁵ Ulrik Scheffer'dan Gustav Celsing'e gelen 4 Ağustos 1769 tarihli mektup. RA, BK, E 1 A, 31. Bu dönemde Rusya, Danimarka ve Prusya; İsveç'te mutlak monarşik düzene dönmek adına yapılan girişimleri engellemek ve anayasal değişikliklerin kendi lehlerine sonuçlandırılması için ortak hareket ediyorlardı. Bu konuda bk. Scobbie, *age*, s. 92-93; Scott, *age*, s. 250 vd.; Roberts, *age*, s. 168 vd.

⁴⁶ Bode, *age*, s. 72.

⁴⁷ Örneğin Gustav Celsing Başbakan Ekeblad'a gönderdiği 18 Eylül 1769 tarihli raporunda bir yıldır devam etmekte olan savaşta Osmanlı kuvvetlerinin son birkaç aydır yiyecek sıkıntısı çektiğini, bunun ordunun ihtiyacının çok olmasından kaynaklandığını ve iase yetersizliğinden hastalıkların da daha sık görülmeye başladığını bildirmiştir. RA, DT, 47. Gustav Celsing'in verdiği bu bilgiler Osmanlı tarihçisi Ahmed Resmi Efendi'nin (ö. 1700 - d. 1783) sunduğu eleştirel lâyihasındaki bilgilerle örtüşür. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY, 419, vr. 1b-10b.

⁴⁸ Gustav Celsing'in Başbakan Ekeblad'a 4 Eylül 1769 tarihli mektubu. RA, DT, 47.

⁴⁹ Gustav Celsing Stockholm'den en erken 3-4 ay içinde haberler geldiğini söylüyordu. Bu durum Bâb-ı Âli ile diplomatik ilişkilerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini zorlaştırdığı için Gustav zaman zaman insiyatif kullanmak zorunda kalmıştır. SBL, "Gustav Celsing", vol. 8.

⁵⁰ Başbakan Ekeblad'dan Gustav Celsing'e gelen 22 Ağustos 1769 tarihli mektup. RA, BK, E 1 A, 31.

⁵¹ Ulrik Scheffer'dan Gustav Celsing'e gelen 5 Eylül 1769 tarihli mektup. RA, BK, E 1 A, 31.

Osmanlı İmparatorluğu'nu doğrudan desteklediğinin mesajının verilmesi amaçlandı.⁵² Ancak durum bundan farklıydı. Zira Rus filusunun hâlâ Baltık'ta olmasına rağmen İsveç savunmasını dikkate almadığı görülmüyordu. Çünkü hiç vakit kaybetmeden rotası dahilinde seyretmeye devam ediyordu. Stockholm bu rotanın nereye varacağı konusunda hâlâ tereddütteydi. Rusya Dışişleri Bakanı Nikita Panin'in dostluğuna güven duyan St. Petersburg'daki İsveç elçisi Ribbing'in gönderdiği raporlara göre aslında tüm tehlikenin Rusya'nın yandaşı olan Danimarka'dan geleceğine kesin olarak inanılıyordu.⁵³

Gustav Celsing, Nikita Panin'e ve Rus hükümetine hâlâ şüpheyle bakıyordu. İstanbul'da çeşitli çevrelerden topladığı haberler böyle düşünmesinde etkili olmuştu. Bunun üzerine Celsing vakit kaybetmeden Stockholm yönetimine haber vermesi gerektiğini düşündü. Söz konusu rapor Gustav'ın Bâb-ı Âli ile diplomatik ilişkilerin nasıl yürütülmesi gerektiğine dair kayda değer bilgiler ve tavsiyeler ihtiva etmektedir. Gustav 12 Ekim 1769 tarihli raporunda 1750 yılında Nystad Barışı'nın feshedilmesinden sonra Rusya'nın İsveç'e karşı faaliyetlerinin unutulmadığını vurguluyordu. Ayrıca Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu ile yaptığı 1700 İstanbul Anlaşması ve 1739 Belgrad Anlaşması'nı İsveç'e derhal savaş ilan etmek için bir fırsat olarak değerlendirdiğinin de unutulmaması gerektiğini belirtti.⁵⁴ Gustav'ın İsveç'te Rus yanlısı olan Cap Partisi'nden taraf olmadığı ve babası gibi Fransa yanlısı bir politika izlediği için onun bu şekilde düşünmesi gayet anlaşılabilirdi. Nitekim İsveç Başbakanı Ekeblad haricinde Ulusal Konsey üyesi Hat Partili Ulrik Scheffer'la da mektuplaşıyordu.⁵⁵ Celsing, güçsüz bir hükümeti ve bölünmüş bir yapısı olan Lehistan'ın hırslı bir politika güden Rusya ile birlikte hareket ettiği sürece, barış yapıldıktan sonra dahi komşu ülkelere ve İskandinav toplumlarına karşı işgalci bir tutum içinde olacağı yönündeki endişesini de dile getiriyordu.⁵⁶

Tüm bunların sonucunda Celsing, İsveç'in iki ezeli düşmanı Rusya ve Danimarka'nın silahlanmasına dair Osmanlı İmparatorluğu'nun doğrudan fakat tedbiri elden bırakmadan gizli bir şekilde bilgilendirilmesi gerektiğini önermiştir. Bu açıdan ülkesi İsveç'in güvenliği için zaten elzem olan denizlerdeki askeri hazırlıklara devam edilmesini ve bunun için bir kadırganın hazırda bekletilmesi gerektiğini düşünüyordu. Ayrıca İsveç'in askeri faaliyetlerini ve müşkül durumundan dolayı Bâb-ı Âli'den mali yardım almanın da gerekli olduğunu bildirmişti. Buradaki asıl amaç hem Rusya'ya karşı hazırlıklı olmak hem de Bâb-ı Âli'ye İsveç'in Osmanlıların yanında olduğu mesajını vermektir. Bu şekilde Osmanlıların İsveçlilere olan güveninin sarsılmaması için Ruslara karşı denizlerde silahlandığının Osmanlı yönetimine devamlı söylenmesi gerekiyordu.⁵⁷ Bunun somut bir örneği olarak Celsing, "iyi bir dost" olarak nitelediği Kaptan-ı Derya Eğribozlu İbrahim Paşa'nın bir sorusuna cevaben, İsveç'in mevcut savunmasının Baltık Denizi'nde en az 20 Rus rütbeli gemisini ve Finlandiya sınırında 40.000 askerini tutabileceğini ifade etmiştir. Celsing bunun Osmanlıların lehine olacak şekilde Rusları oyalamanın en kesin yolu olacağını düşündüğünü vurgulamıştır.⁵⁸ Öte yandan Rus sarayı da İsveç'in Rusların düşmanlarıyla ortak hareket edebileceği endişesi içerisindeydi. Stockholm'deki Rus temsilcisi Ivan Osterman, İsveç Başbakanı Ekeblad'a Gustav Celsing'in Bâb-ı Âli ile diplomatik ilişkileri dostça sürdürüp sürdürmediğini ve 1739 Osmanlı-İsveç ittifak anlaşması gereğince İsveçlilerin Osmanlılara yardım edip etmeyeceğini sormuştu. Başbakan Ekeblad ise pek tabii bunu yalanlayarak Rus elçisine Gustav Celsing ile Bâb-ı Âli arasındaki gizli görüşmelere dair hiçbir bilgi vermemiştir.⁵⁹

⁵² Scheffer'in 5 Eylül 1769 tarihli mektubu. RA, BK, E 1 A, 31.

⁵³ SBL, "Gustav Celsing", vol. 8; Bode, *age*, s. 73.

⁵⁴ Gustav Celsing'in Başbakan Ekeblad'a ve Ulrik Scheffer'a 12 Ekim 1769 tarihli mektubu. RA, DT, 47.

⁵⁵ Gustav Celsing'in 12 Ekim 1769 tarihli mektubuna ek olarak Ulrik Scheffer'a hitaben yazısı. RA, DT, 47; SBL, "Gustav Celsing", vol. 8.

⁵⁶ Gustav Celsing'in 12 Ekim 1769 tarihli mektubu. RA, DT, 47.

⁵⁷ 12 Ekim 1769 tarihli mektup. RA, DT, 47.

⁵⁸ Gustav Celsing'in 5 Kasım 1769 tarihli mektubu. RA, DT, 47.

⁵⁹ Savaş dolayısıyla Rus elçisi Obreskov Yedi Kule Zindanı'nda tutulmasına rağmen Rus sarayı İstanbul'daki tüm gelişmelerden daima haber alabilme kaynaklarını kullanabiliyordu. Bode, *age*, s. 78.

Gustav'ın 12 Ekim 1769 tarihli raporunda Danimarka'nın askeri faaliyetleriyle ilgili Bâb-1 Âli'ye bilgi verilmesi gerektiğine dair herhangi bir ifade yer almamaktadır.⁶⁰ Burada Gustav'ın stratejik düşündüğü sonucu çıkmaktadır. Zira böyle bir şey söylendiği takdirde Osmanlı tarafında İsveçlilerin esasında yalnızca Ruslara değil, Danimarkalılara karşı da askeri hazırlıklar yaptıkları düşünülebilirdi. Bunun sonucunda İsveçlilerin Osmanlılara yardım ediyor gibi görüldüğü anlaşılabilirdi. Bâb-1 Âli'nin güveni sarsılabilir, hatta kaybedilebilirdi. İşte bu nedenle -önceden de aktarıldığı üzere- Celsing Danimarka'nın silahlandığını ancak Ruslarla birlikte hareket etmedikleri bilgisini Bâb-1 Âli'ye ancak aralık ayı gibi geç bir tarihte bildirmişti.⁶¹

Gustav Celsing İsveç'in çıkarları adına Bâb-1 Âli'yi ilgili konular hakkında bilgilendirirken divan tercümanı da Rusların denizdeki askeri faaliyetleri hakkında başka kaynaklardan istihbaratlar almıştı. Bu nedenle tercümanbaşı, Gustav Celsing'in ilk gizli notundaki Baltık'taki Rus filosunun yalnızca İsveç'e karşı hazır halde bulunduğu bilgisine şüpheyle yaklaşmıştı. Bundan önce Reisülküttâb Recai Efendi ise Rusların Baltık'taki askeri faaliyetlerinin İsveç'i korkutmak amacıyla yapıldığını, böylece İsveç'in Osmanlılara yardım etmesinin engellenmek istediğine yönelik olduğunu düşünmüştü.⁶² Öte yandan Fransa elçisi St. Priest'in de Rus refakat gemilerinin Fransa'nın kuzeyindeki Calais'ye geldiğini öğrenmişti. Bu gelişmeler Gustav'ı endişeye düşürmüştür. Zira bunlardan haberdar olunması halinde Rusların faaliyetleri hakkında Gustav'ın Bâb-1 Âli'yi tamamen bilgilendirmediği anlaşılacaktı.⁶³ Sonuçta Gustav'ın elçilik konumunun kritik bir hal alma tehlikesi vardı.

Gustav Celsing, söz konusu istihbaratlar Bâb-1 Âli'ye ulaşmadan Stockholm'den ağustos ayında kendisine gelmiş olan mektuptaki bilgiler⁶⁴ dahilinde vakit geçirmeden bir tebliğ kaleme aldı. Bu tebliğde iki Rus gemisinin iki bin adamdan oluşan bir birlikle beraber Karadağlıları kıskırtmak üzere Akdeniz'e inip isyan çıkarma faaliyetinde bulunacağı yazıyordu.⁶⁵ Bu tebliğ tercüman Muradca aracılığıyla 13 Ekim'de gizlice Bâb-1 Âli'ye ulaştırıldı.⁶⁶

Gelişmeler üzerine Celsing, tercüman Muradca'ya 15 Ekim'de bir mektup göndererek burada Ruslara karşı alınması gerekli tedbirler konusunda tavsiyelerde bulunmuştur.

“[Rusların] planları Karadağ'a iki bin adam çıkarmaksa, Bâb-1 Âli Adriyatik'teki istihkâmlarını ve limanlarını tahkim ederek bunu engellemek için hâlâ yeterince zamanı haizdir. Tavsiye vermek bana düşmez ve bu hususta pek bir şey bildiğim de söylenemez; ancak bana öyle geliyor ki Osmanlı donanması Modon'da kalırsa, Ruslar ne Adriyatik Körfezi'ne ne de Akdeniz adalarına girme cesaretini gösterebileceklerdir.”⁶⁷

Reis Efendi, Celsing'in mesajlarına ne şaşırılmış ne de bundan dolayı endişelenmiştir. Kötü hava şartları nedeniyle Rus filosunun Osmanlı topraklarına ve donanmasına fazla zarar veremeyeceğini düşünüyordu. Üstelik filonun Cebelitarık ve Maó (Mahón) limanlarını tedarik

⁶⁰ Gustav Celsing'in 12 Ekim 1769 tarihli mektubu. RA, DT, 47.

⁶¹ BOA, TSMA.e. 730/31.

⁶² Stockholm'e 12 Ekim 1769 tarihli mektup. RA, DT, 47. İstanbul'daki diplomatik çevreler de Rusların İsveç'i işgal etme niyetinde olmadığını öğrenmişlerdi. Rusların esas amacı denizlerde tehdit edici faaliyetler göstererek İsveç'te krala mutlak yetkiler verecek anayasal değişikliğini engellemektir. Gustav Celsing'in 18 Aralık 1769 tarihli mektubu. RA, DT, 47.

⁶³ Gustav Celsing'in Başbakan Ekeblad'a 5 Kasım 1769 tarihli mektubu. RA, DT, 47.

⁶⁴ Önceden de belirtildiği üzere, Stockholm'den Gustav Celsing'e gelen 22 Ağustos 1769 tarihli mektupta kendisine Rusların Osmanlı topraklarındaki kıskırtıcı faaliyetleri hakkında Bâb-1 Âli'yi bilgilendirme izni verilmişti. Celsing'in içinde bulunduğu kritik durum artık bu bilginin paylaşılması gerektiğini gösteriyordu. RA, BK, E 1 A, 31.

⁶⁵ Gustav Celsing'in Başbakan Ekeblad'a 3 Kasım 1769 tarihli mektubu. RA, DT, 47; Beydilli, “Denizler, Coğrafya”, s. 42.

⁶⁶ 3 Kasım 1769 tarihli mektup. RA, DT, 47.

⁶⁷ 3 Kasım 1769 tarihli mektup. RA, DT, 47.

merkezi olarak kullanabileceğine de inanmıyordu. Nihayetinde uzun yolculuk Rusları çok fazla yoracak ve bu nedenle Osmanlı gibi büyük bir ordu gücüne karşı koyabilmeleri çok zor olacaktı.⁶⁸

17 Ekim'de tercüman Muradca bizzat Reisülküttâb Recâî Efendi'nin huzuruna çağrılmış ve kendisiyle genel durum hakkında ayrıntılı bir görüşme yapılmıştır.⁶⁹ Bu görüşmeye dair Gustav Celsing, Reisülküttâb Recâî Efendi ile vekili İsmail Efendi'nin İsveç'in samimi dostluğundan çok memnun olduklarını vurgulamış, bu husustaki diplomatik çabalarının başarılı sonuçlar vermesinden dolayı mevcut durumdan hoşnut olduğunu bildirmiştir.⁷⁰

Celsing 30 Ekim'de divan tercümanına bir öncekini teyit eden üçüncü bir isimsiz tebliğ göndermiştir. İçindeki bir not Çanakkale Boğazı'nın savunmasına dair görüşler ihtiva etmekteydi.⁷¹ Gustav Celsing, elçiliğin sekreteri olarak görev yapan kardeşi Ulric Celsing'ten bir takrir almasının⁷² hemen ardından Reisülküttâb Recâî Efendi'yi uyarmaya yönelmiştir. Gustav Celsing, Çanakkale Boğazı'nın iyi bir şekilde savunulmadığını, sahil istihkâmlarının tahkim edilmesi gerektiğini, topların kuma gömülü ve bineksiz olduğunu söylemiş, bunun için gereken iyileştirmelerin yapılması gerektiğini tavsiye etmiştir.⁷³ Buna karşılık Celsing'e göre Osmanlı yönetimi mevcut gelişmelere dair verilen görüş ve tavsiyelere hâlâ kayıtsız kalan ve soğukkanlı yaklaşan bir izlenim vermekteydi⁷⁴ Üstelik ordudaki ve İstanbul'daki hoşnutsuzluk, cepheden gelen üzücü haberlerden çok daha endişe verici gözükmekteydi. Ancak Bâb-ı Âli'nin bu tutumu sadece yabancılara karşı sergilenen gururdan ileri geliyordu. Zira Osmanlı donanması her şeye rağmen onarılmış ve hazır duruma getirilmişti. Vakit kaybetmeden el altından gerekli önlemler de alınmıştı. Gustav Celsing, divan tercümanı aracılığıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun yaptığı askeri hazırlıklara dair ayrıntılı bilgilere gizlice ulaşabiliyor ve bunları Stockholm'e gönderebiliyordu.⁷⁵ Kardeşi Ulric Celsing'e göre Osmanlı Sultanı III. Mustafa, Rusların bu kadar geniş çaplı bir sefere girişeceklerine ihtimal vermediğinden dolayı gerekli savunma sistemlerine masraf yapmaktan da biraz geri durmaktaydı. Osmanlı vezirleri savaş gemileri için harcama yapılması gerektiğini bildirdiklerinde sultan, gelirlerin kifâyetsizliğinden söz ederek bunları geri çevirmişti.⁷⁶ Osmanlılar, bir zamanlar denizlerde Ruslardan daha tehlikeli olan Venediklileri mağlup etmiş olmanın verdiği bir özgüvende olduklarını gösteriyorlardı. Bu nedenle Osmanlı tarafında Rusların da mağlup edilebileceği düşünülmekteydi.⁷⁷

Gustav Celsing, vaziyet çoktan değişmiş olsa da, Fransız elçi St. Priest'in, Osmanlı zaferini öngören haberler aldığını ve buna çok hayret ettiğini bildirmiştir.⁷⁸ Dolayısıyla Fransızlar da

⁶⁸ 5 Kasım 1769 tarihli mektup. RA, DT, 47.

⁶⁹ 3 Kasım 1769 tarihli mektup. RA, DT, 47.

⁷⁰ Gustav Celsing'in 18 Ekim 1769 tarihli mektubundaki derkenârı. RA, DT, 47.

⁷¹ 5 Kasım 1769 tarihli mektup. RA, DT, 47.

⁷² RA, DT, 48; RA, *Biby*, Övrig Korrespondens, 1.

⁷³ Gustav Celsing'in Başbakan Ekeblad'a 3 Ocak 1770 tarihli mektubu. RA, DT, 48.

⁷⁴ Reisülküttâb Recâî Efendi divan tercümanı aracılığıyla Gustav Celsing'e birkaç yıl önce Çanakkale Boğazı'ndan geçerken buranın sağlam durduğunu ve bundan dolayı endişe edecek bir durum olmadığını bildirmiştir. Divan tercümanıysa bunu Gustav Celsing'e bildirmiş ve Osmanlıların dikkatsiz olduklarını ve güvenliğe yeterince önem vermediklerini söylemiştir. (Gustav Celsing'in Başbakan Ekeblad'a 3 Ocak 1770 tarihli mektubu. RA, DT, 48.) Ancak durum tam olarak böyle değildi. Divan tercümanının tarafsız olduğunu söylemek zordur. Zira bahsedildiği üzere, Gustav Celsing'in ülkesine gönderdiği raporlarda dahi Bâb-ı Âli'nin Akdeniz hakkında bilgi sahibi olduğu ve Garp Ocakları'nın yardımıyla Ruslara karşı önlemler alarak hareket ettiği bilgileri geçmekteydi. Bu konuda bk. Beydilli, "Denizler, Coğrafya", s. 40-43. Ayrıca Çeşme Vak'ası'nın ardından Rus filosu olağanüstü şekilde tahkim edilmiş olan Çanakkale Boğazı'na girmeye cüret edememiştir. Ruslar Limni adasını kuşatmış olsalar da burası geri kazanılmıştır. Münir Aktepe, "Çeşme Vak'ası", *DİA*, C. 8, İstanbul 1993, s. 289.

⁷⁵ Gustav Celsing'in Başbakan Ekeblad'a gönderdiği 3 Şubat 1770 tarihli mektubunda Osmanlılar'ın askeri hazırlıklarına dair ayrıntılı sayısal veriler yer alır. RA, DT, 48.

⁷⁶ Ulric Celsing'in 17 Ocak 1771 tarihli mektubundaki derkenârı. RA, DT, 57.

⁷⁷ Gustav Celsing'in Başbakan Ekeblad'a 3 Ocak 1770 tarihli mektubu. RA, DT, 48.

⁷⁸ Gustav Celsing'in Başbakan Ekeblad'a 3 Ocak ve 3 Şubat 1770 tarihli mektupları. RA, DT, 48.

önemsiz olarak gördükleri Rus filusunun nihayetinde başarılı olamayacağını düşünüyorlardı.⁷⁹ Ancak çok geçmeden, Rusların başarısız olmasını isteyen özellikle Fransızlar gibi güçlerin yaydığı bu kötümser tahminlerin doğruluktan uzak olduğu anlaşıldı. Her ne kadar Rus gemileri Baltık'ta ciddi hasarlar almış ve bundan dolayı Kopenhag'da onarılıp yeniden hazır hale getirilmesi için çok masraf yapılmış olsa da yollarına sorunsuz bir şekilde devam edebildiler.⁸⁰

Savaşın devam ettiği sırada Gustav Celsing Bâb-ı Âli ile diplomatik ilişkilere ve diğer hususlara ilişkin Stockholm'ü bilgilendirmeyi sürdürüyordu. Rus filosu Akdeniz'e doğru ilerleyişine devam ederken Gustav Celsing, filonun Akdeniz'e girişinin tek nedenini Rusların ticari ilişkiler kurduğu İngilizlerin⁸¹ desteğine bağlamıştır. Gustav, 3 Eylül 1771 tarihli raporunda, İstanbul'daki İngiliz elçisi John Murray ile yaptığı görüşmeler üzerine İngilizlerin bu tavrının bu dönemde beklenmedik olsa da gayet anlaşılabilir olduğunu belirtmiştir. Zira İngiliz sarayı siyasi ve ticari arenada Fransızlara karşı hâlâ katı bir düşmanlık besliyordu. Ayrıca, İngilizlerin denizlerde üstünlük gücünü elinde tutabilmesi ve donanmasını sularda yüzdürmeye devam edebilmesi için özellikle Ruslardan tedarik edilen halatlara ihtiyaçları vardı. Ayrıca 1767 yılında bir ticaret anlaşmasının yapılmasıyla geliştirilen İngiliz-Rus ticari ilişkilerinde kendir, kenevir, keten gibi çeşitli ürünler yer alıyordu. Dolayısıyla bu dönemde İngilizler özellikle ticarete Ruslara bağımlı hale gelmişlerdi.⁸²

Tüm bunlara karşın Osmanlı İmparatorluğu ise hâlâ Rusların Türk sularına giremeyeceğini düşünüyordu. Yine de tedbirleri elden bırakmamış, Garp Ocakları'na da hükümler göndererek gereği gibi hareket edilmesini istemişti.⁸³ Gustav Celsing ise Mayıs 1770'de görüştüğü bir Fransız subayından Rus kuvvetlerinin hoşnut durumda olmadıkları ve İmparatoriçe II. Katerina'nın bu savaşa yanlış talimatlarla yönlendirildiği haberini almıştır.⁸⁴ Yine de Osmanlı'nın yaptığı tüm hazırlıklar ve aldığı güzel haberlere rağmen Temmuz 1770'de Çeşme'de Osmanlı donanması Ruslar tarafından yakılmıştır.⁸⁵ Ancak Celsing, Osmanlıların pes etmediklerini ve olayın hemen ardından Fransızların da desteğiyle Osmanlı tersanelerinin yeni gemiler yapmaya başladıklarını bildirmiştir.⁸⁶ Rus filosu ise Çeşme Vak'ası'nın ardından Akdeniz ve Ege dolaylarında daha kolay hareket etme imkânı bulmuştur.⁸⁷ Ancak Rusların başarısına rağmen askeri sahadaki düşüşleri fark edilmişti. Bu konuda Gustav Celsing, Rus gemilerinin hareketsizliğinin gerçek nedenini çözümlen zor olduğunu belirterek bunun arkasında özel durumlar olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir.⁸⁸ Bunda Rusların askeri gücünün eskisi kadar iyi olmadığı gerçeğini gizleme çabası etkili

⁷⁹ Beydilli, "Denizler, Coğrafya", s. 43.

⁸⁰ Bode, *age*, s. 75-76.

⁸¹ Bu konuda bk. Beydilli, "Denizler, Coğrafya", s. 43; Beydilli, "Küçük Kaynarca Anlaşması", s. 524; Bode, *age*, s. 75-76.

⁸² Gustav Celsing'in Başbakan Ekeblad'a 3 Eylül 1771 tarihli mektubu. RA, *DT*, 49.

⁸³ Ayrıntılar için bk. Beydilli, "Denizler, Coğrafya", s. 43; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. 4/1, TTK Yayınları, Ankara 1988, s. 393-394.

⁸⁴ Gustav Celsing'in Başbakan Ekeblad'a 2 Mayıs 1770 tarihli mektubu. RA, *DT*, 48. Rus askerlerinin durumu hakkında bk. Bode, *age*, s. 80-81.

⁸⁵ Celsing Osmanlı donanmasının durumu, yapılan hazırlıklar, eksiklikler; çatışmanın gidişatı ve etkileri hakkında Stockholm'e ayrıntılı raporlar göndermiştir. Bk. 2 Mayıs, 2 Haziran, 21 Temmuz tarihli mektuplar. RA, *DT*, 48. Celsing 21 Temmuz tarihli raporunda, 12 Temmuz'da İzmir'deki İsveç konsolosu Johan C. Justi'nin kendisine bir rapor göndererek İzmir halkının Çeşme Vakı'â'sı ve bundan önce Rusların kıskırtmaları sonucunda isyan edenlerden intikam almak üzere Rum Hıristiyanlara karşı ayaklandıkları bilgisini verdiğini bildirmiştir. RA, *Biby*, Korrespondens med konsulaten, 19; RA, *DT*, 48. Rusların Çeşme'deki başarısına rağmen askeri açıdan üstün durumda oldukları söylenemezdi. Bununla beraber, Osmanlıların da yakından takip ettiği Pugaçev ayaklanması (1773-1775) patlak vermişti. Bu olay Rusların ilerleyişlerine ket vuran ve ileride barış görüşmelerini istemelerine neden olan birincil faktör olmuştur. Beydilli, "Küçük Kaynarca Anlaşması", s. 524.

⁸⁶ Gustav Celsing'in Başbakan Ekeblad'a 3 Eylül 1770 tarihli mektubu. RA, *DT*, 48.

⁸⁷ Aktepe, *agm*, s. 289.

⁸⁸ Gustav Celsing'in 4 Kasım 1771 tarihli mektubu. RA, *DT*, 49.

olmuştu. Nihayetinde bu durum yavaş yavaş öğrenilmişti.⁸⁹ Bu dönemde Rusya'daki ekonomik durum ve halkın memnuniyetsizliği ileride iç savaşın çıkmasına neden olacaktı.

1770 sonbaharında Gustav Celsing gelişmelere dair Stockholm'ü bilgilendirmeye devam ederken, erken başlayan ve uzun süredir devam eden diplomatik kariyerinin artık sonlarına yaklaşmıştı. Osmanlı-İsveç diplomatik ilişkilerinin sürdürülmesine dair elçilik kariyeri boyunca çeşitli üstlerinden neredeyse her zaman aldığı övgülere rağmen, 1750'lerin sonundan beri ülkesine dönme ya da buna benzer başka bir göreve getirilme niyetinden gittikçe daha sık söz etmişti. Bunun en önemli nedenlerinden biri ekonomik şartlardı.⁹⁰ Gustav Celsing, Bâb-ı Âli nezdinde ülkesinin itibarını ve kendisinin saygınlığını yansıtabilecek şekilde yaşamak için hediyelerden rüşvet vermeye kadar kendi cebinden yüksek harcamalar yapmak durumunda kalmıştır.⁹¹ Zira bundan önce Bâb-ı Âli, Osmanlıların en eski dostu olarak nitelediği İsveç'le kurduğu ittifaktan zaman zaman şüphe duyduğu için Stockholm'e bir ceza mahiyetinde Gustav Celsing'e verilen tayinatı da kesmişti.⁹²

Tüm bunların sonucunda Gustav, artık görevini 1756'dan beri elçilikte sekreter olarak görev yapan kardeşi Ulric'e teslim etmek istemiştir. İsveç'te Hat Parti ile Cap Parti arasındaki siyasi çatışma ve bunun getirdiği özellikle ekonomik sonuçlardan dolayı, zorlukların üstesinden gelme becerisine rağmen görevini artık eskisi kadar etkili bir şekilde sürdüremeyeceğini düşünmüştür. Gustav Celsing uzun süreli ve genelde başarılı geçtiği söylenebilen elçiliğinin sonuna doğru Bâb-ı Âli nezdinde prestij kaybetmesinin kendisi için ne kadar ciddi sonuçlar doğurabileceğini Stockholm'deki hükümete birçok kez hatırlatmıştı.⁹³ Nihayetinde, elçiyken de ticaret ve denizcilikle ilgilenmesi sonucu elde ettiği deneyimler sayesinde kendisine 12 Kasım 1770'te İsveç Ulusal Ticaret Kurulu'na başkanlık yapma görevi bahşedilmiştir.⁹⁴ Böylece kardeşi Ulric'i halefi olarak görme arzusu da gerçekleşebilecekti. Stockholm'den gelen 3 Haziran 1771 tarihli mektupla kendisinin yerine kardeşinin orta elçi olarak tayin edildiği ve Gustav Celsing'in ülkesine döneceği bildirilmiştir.⁹⁵ Ancak hâlâ devam etmekte olan 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı ve İsveç'teki hassas siyasi süreç nedeniyle Gustav Celsing Osmanlı topraklarından ayrılamadığı için Ticaret Kurulu'ndaki başkanlık görevine başlayamamıştır. 1772 yılında İstanbul'a gelen kardeşi Ulric'e görevini devretmiştir. Osmanlı topraklarından ayrılması ise 1773 yılında gerçekleşmiştir.⁹⁶ Böylece Gustav Celsing, İsveç'in siyasi ve diplomatik arenadaki etkisini çoğu zaman zor şartlar altında yeniden tesis ettiği ve sürdürdüğü elçilik görevini tamamlamıştır. Diplomatlık görevinden pek de uzak olmayan Ticaret Kurulu Başkanlığı görevine geç de olsa 1774'te başladıktan sonra vaktinin çoğunu bu işe ayırmaya yönelmiştir.⁹⁷

⁸⁹ Bode, *age*, s. 92.

⁹⁰ Önceden de bahsedildiği üzere, 17 Aralık 1762 tarihli raporunda Kançılırya'ya elçiliğin masraflarına ilişkin bilgiler sunan Gustav Celsing ekonomik şartların zorluğundan da söz etmişti. RA, DT, 52.

⁹¹ Sture Theolin, *The Swedish Palace in Istanbul: A Thousand Years of Cooperation Between Turkey and Sweden – İstanbul'da Bir İsveç Sarayı: İsveç ile Türkiye Arasında Bin Yıllık İşbirliği*, Çev: Sevin Okyay, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2001, s. 62.

⁹² Arşiv belgelerine göre Gustav Celsing'e en son, günlüğü 10 kuruştan olmak üzere 88 günlük tayinat bahası verilmiştir. Bunun tarihi 29 Zilhicce 1177 / 29 Haziran 1764'tür. BOA, AE.SMST.III 299/23904; RA, DT, 44.

⁹³ RA, *Turcica*, 48; SBL, "Gustav Celsing", vol. 8; Åsa Karlsson, "Familjen Celsing och de svensk-osmanska relationerna under 1700-talet", *Minnets av Konstantinopel: Den osmanskturkiska 1700-talssamlingen på Biby*, Ed: Karin Ådahl et al.) Stockholm, 2003, s. 63.

⁹⁴ Sven Fritz, *Johan Liljencrant: Den fredsålskande reformivraren som blev Gustaf III:s och Sveriges förste finansminister*, Linderöths Tryckeri AB, Vingåker 2022, s. 141.

⁹⁵ RA, DT, 97; BOA, *Nâme-i Hümayün Defterleri (DVNS.NMH.d.)* 17, s. 91.

⁹⁶ Gustav Celsing'in görevinden ayrılıp ülkesi İsveç'e dönmesine izin verildiğine dair Osmanlı Sadrazamı Muhsinzâde Mehmed Paşa tarafından İsveç Kralı III. Gustav'a Ocak 1773 tarihli bir mektup yazılmıştır. RA, DT, 98; BOA, *DVNS.NMH.d.*, 17, s. 93.

⁹⁷ 27 Aralık 1778'de friherre (baron) unvanını da alan Gustav Celsing, 30 Ocak 1789'da yaşamını yitirene kadar parlamentoda ve başka yerlerde faaliyette bulunmaya devam etmiştir. SBL, "Gustav Celsing", vol. 8; Theolin, *age*, s. 62, 192-193.

2. Ulric Celsing'in Elçilik Döneminde Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri (1770-1779)

Ulric Celsing (d. 1731 – ö. 1805) ağabeyi gibi 1739 yılında Uppsala Üniversitesi'ne gönderilerek burada Doğu Dilleri eğitimi almıştır. Görünüşe göre babasını ve kendisinden çok daha büyük olan ağabeyi Gustav'ı örnek almaya kararlı olan Ulric, eğitimini tamamladıktan sonra Krallık Kançılıyası'nın dışişleri birimine geçmiş ve burada birkaç yıllık hizmeti sırasında geleceğin bir diplomatı için gerekli olan mesleki deneyimi edinmiştir. Dil çalışmalarının yanı sıra en çok tarihi konulara ilgi duyan Ulric,⁹⁸ olağanüstü seviyedeki dil bilgisi ve becerisi ile yüksek kişilere olan yakınlığı sayesinde yirmi bir yaşındayken 1755 yılında İstanbul'daki elçiliğe sekreter olarak tayin edilmiştir. Bu görevine 1756 yılında başlayan Ulric, ağabeyinin gözetiminde diplomatik ilişkileri ve gelişmeleri daha yakından takip etme fırsatına sahip olmuştur.⁹⁹

Ulric Celsing, ağabeyi Gustav'ın elçilik görevini artık bırakmak istemesi üzerine on dört yıldır devam eden sekreterlik görevinin ardından Kasım 1770 yılında çıkan bir kararla İsveç'in İstanbul'daki yeni elçisi olmuştur.¹⁰⁰ Bu karar, babası Adolf Fredrik'in ölümü üzerine 12 Şubat 1771'de tahta çıkan Kral III. Gustav tarafından gelen 3 Haziran 1771 tarihli bir mektupla Bâb-ı Âli'ye bildirilmiştir.¹⁰¹

Ulric, 1772'de ağabeyi Gustav'ın elçilik görevini devraldığına artık asıl sorumluluk kendisine verilmişti. Ağabeyinden farklı olarak zaten oldukça deneyimli ve kendisini bekleyenlere hazırlıklı olması ona avantaj sağlıyordu. İlk görevlerinden biri, resmi görüşmeler yoluyla Osmanlı sarayına tanıtılmak ve III. Gustav'ın İsveç'in yeni kralı olduğunu bildirmektir. Ne var ki Ulric Celsing'in huzura kabulleri 1768-1774 krizinden dolayı gecikmişti.¹⁰² Nihayetinde iki ayrı resmi görüşme olmak üzere 5 Eylül ve 15 Eylül 1772'de Ulric Celsing, sadrazamın ve sultanın huzuruna çıkma şerefine nail olmuştur. Bu görüşmeler Osmanlı-İsveç diplomatik ilişkileri açısından kayda değerdir. Ulric, imparatorlukta on yıldan fazla bir süre geçirmiş olmanın verdiği bilgi ve birikim sayesinde uygun statü sembolleriyle güçlü bir geçit töreni düzenlenmesini başarmıştır. İsveç'in yeni elçisi bir tören alayı için neredeyse üç yüz kişi toplamayı başarırken, diğer İsveçli diplomatlar nispeten küçük maiyetlerle yürümüşlerdir.¹⁰³

Ulric Celsing, Kral III. Gustav'a bir mektup yazarak görüşmelerin gidişatını anlatmıştır. İlk görüşmede Ulric, Başbakan Ekeblad'ın mektubunu Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa'ya takdim etmiştir. Görüşmenin sonunda sadrazam tarafından kendisine kıvılcımlı renkli samur bir kürk giydirilmiştir. Ulric, Sultan III. Mustafa'nın huzuruna kabul edildiğindeyse III. Gustav'ın tahta çıkışının bildirildiği 3 Haziran 1771 tarihli mektubunu¹⁰⁴ sultana sunmuş ve törene uygun olarak kendisine samurla kaplı limon sarısı bir kaftan bahşedilmiştir.¹⁰⁵

⁹⁸ Ulric Celsing'in İsveç Kraliyet Kütüphanecisi Gjørwell'e yazdığı 18 Şubat 1779 tarihli mektupta bundan bahseder. National Library of Sweden (NLS) [İsveç Kraliyet Kütüphanesi], *Manuscript Collection*, C. C. Gjørwells Brevsamling, EpG 7 – Brev till C. C. Gjørwell, 7:6.

⁹⁹ Ulric Celsing, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/14755>, Svenskt biografiskt lexikon (art av Herbert Lundh.), hämtad 2023-07-13 (SBL, "Ulric Celsing", vol. 8.)

¹⁰⁰ İstanbul'daki İsveç elçiliğine gelen 27 Kasım 1770 tarihli karar için bk. RA, BK, E 1 A, 33.

¹⁰¹ Başbakan Ekeblad'ın 1 Haziran ve Kral III. Gustav'ın 3 Haziran 1771 tarihli mektupları için bk. RA, DT, 97. BOA, DVNS.NMH.d. 17, s. 89-91.

¹⁰² Merit Laine, "Audienstavlarna på Biby", *Minnet av Konstantinopel: den osmansk-turkiska 1700-talssamlingen på Biby*, Ed: Karin Ådahl et al., Stockholm 2003, s. 113-114.

¹⁰³ Karin Berner, *Rätt man på rätt plats: En studie av den svenska legationen i Konstantinopel under 1700-talet*, (Uppsala Universitet Historiska Institutionen, Masteruppsats i Historia), Uppsala 2015, s. 29-30.

¹⁰⁴ Başbakan Ekeblad'ın 1 Haziran ve Kral III. Gustav'ın 3 Haziran 1771 tarihli mektupları için bk. RA, DT, 97. BOA, DVNS.NMH.d. 17, s. 89-91.

¹⁰⁵ Ulric Celsing'in III. Gustav'a 17 Eylül 1772 tarihli mektubu. RA, DT, 53; RA, BK, E 1 A, 36. Ulric Celsing'in söz konusu görüşmelere dair tasvirinin notlarının süreterleri de Biby koleksiyonundaki elçilik arşivi belgeleri içinde bulunur. Bunlar Riksarkivet'te mahfuzdur. RA, Biby, Övrig Korrespondens, 1. Ulric'in bu tasvirleri elçiliğin baş tercümanı d'Ohsson tarafından da kaleme alınmıştır. Celsing kardeşlerin sultanın ve sadrazamın huzurlarına kabullerinin ayrıntıları için bk. Laine, agm, 114 vd.

Ulric'in görüşmelere dair ifadelerine¹⁰⁶ bakıldığında krala, kendisinin ne kadar olağanüstü iyi karşılandığını vurgulamaya çok istekli olduğu görülür. Özellikle, İsveç elçisinin diğer ülkelerin elçilerinden daha nazik ve hoşgörülü bir şekilde karşılandığı şeklinde yorumlanabilecek törensel detaylara dikkat çeker. Örneğin Ulric, Sultan III. Mustafa'nın huzuruna girdiğinde kendisine söylenen yerde durduğunu ancak sultanın, kendisine tahtına daha fazla yaklaşmasını emrettiğini ve iltifatlarını en nazik davranışlarla kabul ederek dinlediğini belirtmiştir. Celsing, bu tür durumlardaki olağan görgü kurallarının aksine padişahın, kendisini daha fazla dikkat göstererek dinlediğini ve konuştuğunu vurgulamıştır. Sonraki cümlelerinde Celsing, sultanın III. Gustav hakkındaki nazik sözlerini ve İsveç ile dostluk ilişkilerinin ve ittifaklarının devam edeceğini tekrür etmektedir.¹⁰⁷ Bu bilgiler, diplomatik ilişkilerin nasıl en ince ayrıntısına kadar yürütüldüğünü ve Bâb-ı Âli'nin İsveç'in lehine yorumlanabilecek her tutumunun İsveç'e nasıl bildirildiğini ortaya koymaktadır.

Sultan III. Mustafa'nın Kral III. Gustav'ın mektubuna cevabi mektuplarının gönderileceği zamana kadar elçi Ulric'in tarafına şeref muhafızı olarak zabıtlarla birlikte bir grup yeniçeri tahsis edilmiştir.¹⁰⁸ Celsing'in bu bilgileri ayrıntılı tasvirlerle Türkçe terimler kullanarak vermiş olması dikkat çekicidir.¹⁰⁹ Bu durum Türk dünyasını, dilini ve kültürünü ne kadar iyi bildiğini, Osmanlı diplomasisine ne kadar yakın olduğunu göstermek istemiş olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Diplomatik ilişkiler açısından dikkati çeken hususlardan biri de III. Gustav'ın tahta çıkışını bildiren elçi Ulric'e, imparatorluğun komşularına ya da sultana kıymetli hediyeler getiren elçilere olduğu gibi davranılmış olmasıdır.¹¹⁰ Celsing kardeşler Osmanlı sultanlarına herhangi bir hediye getirmemiş olmalarına karşın Osmanlı sultanlarının bu tavrı Osmanlı-İsveç diplomatik ilişkileri açısından dikkat çekicidir. Özellikle Ulric'in bu şekilde muamele görmüş olması öncelikle kendisinin diplomatik ilişkileri göz önünde bulundurarak kayda değer bir izlenim bırakmak için çaba göstermesiyle bağlantılıdır.¹¹¹ Böylece Bâb-ı Âli nezdinde İsveç'i temsilen önemli bir itibara sahip olmuştur. Buradan, diplomatik ilişkiler dahilinde Osmanlı yönetimi tarafından İsveç'in hala bir dost olarak görüldüğü, şimdilik bundan daha fazlasının istenmediği, dolayısıyla elçilerin kraldan sultana hediyeler getirmemiş olmalarının art niyetli olarak görülmediği anlaşılmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun hiyerarşik düzeninde ve görgü kurallarında kıyafet son derece önem arz etmekteydi. Yabancı elçiler de bunun bilincinde olarak uygun hareket etmeye özen gösterirlerdi. Zira kendilerine verilen bir statü göstergesi olan kaftanların sayısı ve ihtişamı diplomatik temsildeki başarılarını ifade ediyordu.¹¹² Ulric Celsing'e Osmanlı Sultanı III. Mustafa tarafından hediye edilecek giysi de İsveç'in Bâb-ı Âli'deki prestijini vurgulaması açısından önem

¹⁰⁶ Ulric yaptığı görüşmeleri ağabeyi Gustav'dan daha ayrıntılı bir şekilde tasvir etmiştir. Bunda, 18. yüzyıl İsveç seyahatnâmelerinde de gözlemlenebilen Osmanlı kültürüne olan ilginin daha fazla artmış olması etkilidir. Ulric'in yazılarında eski Batılı seyahatnâmelerinden farklı olarak tepeden bakma ifadeler yerine özellikle Osmanlı kültürünün eşsizliğine dikkat çekilen vurgular görülür. Ulric'in anlatıları, Osmanlı yönetimine daha mesafeli bakan İsveçli oryantalist Jacob Jonas Björnstahl'ın anlatılarından daha farklı bir perdededir. Bu da Ulric'in Osmanlı kültürüne ayrı bir ilgisi olduğu anlamına gelmektedir. Laine, agm, s. 123-124. Ayrıca bk. Åsa Karlsson, "Främling eller vän? Svenskar i Turkiet på 1700-talet", *Främlingar – ett historiskt perspektiv*, Ed: Anders Florén, Åsa Karlsson, Opuscula Historica Upsaliensia, Uppsala 1998, s. 84 vd.

¹⁰⁷ RA, DT, 53; RA, BK, E 1 A, 36; RA, Biby, Övrig Korrespondens, 1. Ulric Celsing, Başbakan Ulrik Scheffer'a yazdığı 30 Ekim 1772 tarihli mektubunda da huzur kabullerinden bahseder. RA, DT, 53.

¹⁰⁸ Bâb-ı Âli'nin Ulric'e gösterdiği bu ilgi, 17. yüzyılda Kral II. Gustav Adolf'un ve Kral X. Gustav'ın elçilerine de gösterilmişti. Ne var ki ağabeyi Gustav Celsing, Adolf Fredrik'in tahta çıkışını bildirdiği görüşmeden sonra böyle bir ayrıcalık görmemiştir. Laine, agm, s. 119.

¹⁰⁹ Örneğin kendisine tahsis kılınan yeniçeri birliğini ifade etmek için *orta* terimini kullanmıştır. Bunun dışında *sofa*, *divan*, *divan kürkü*, *Corbaçi Agha* (*Çorbacı Ağa*) gibi daha birçok terim dikkat çeker. RA, DT, 53.

¹¹⁰ Ulric'in Başbakan Scheffer'a 17 Ağustos 1772 tarihli mektubu. RA, DT, 53.

¹¹¹ Ulric'in 17 Ağustos 1772 tarihli mektubu. RA, DT, 53.

¹¹² Philip Mansel, "Dost mu Düşman mı? II. Mehmed'den II. Wilhelm'e Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa", *Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar*, Haz: R. Barış Kıbrıs, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 10.

arz etmekteydi. Ağabeyi Gustav Celsing'in de samur bir kürk elde etmiş olmasından¹¹³ etkilenmiş olduğu düşünülen Ulric, bu şerefe nail olmak adına sultan tarafından olağan kaftan yerine kıymetli samur bir kürk alabilmek için diplomatik çabalar sarf ettiğini ifade etmiştir.¹¹⁴ Nitekim Ulric bu çabalarının karşılığını alarak gerek ağabeyinin gerekse diğer elçilerin aldığından çok daha değerli ve güzel bir kaftan almıştı. Bu durum Osmanlı-İsveç diplomatik ilişkilerinin yabancı diplomatlar önünde de pekiştirildiğinin göstergesidir.

a) 1768-1774 Krizinde Ulric Celsing'in Diplomatik Faaliyetleri (1772-1774)

Ulric Celsing, ağabeyi Gustav'ın 1773 yazında İstanbul'dan ayrılışına kadar Bâb-ı Âli ile olan diplomatik ilişkileri müşterek dayanışmayla sürdürmüştür. 1768-1774 savaşı hâlâ devam etmekteydi. Ulric, ağabeyinin izinden giderek Osmanlıların dostluğunun korunmasına çalışıyordu. Aynı zamanda Rusya'nın imparatoriçesi II. Katerina'yı kıskırtmamaya dikkat ediyordu. Böylece Celsing kardeşler, ortak hareket ederek savaşın İsveç'in lehine uzaması veya sonuçlandırılması için birlikte çalışmaktalardı.¹¹⁵

Gustav Celsing'in İsveç parlamentosuna sunduğu bir rapora göre 1771 yılının ilk yarısında İsveç tarafında Rusya'nın büyük filosunu sadece Akdeniz'e inip Osmanlı donanmasını ateşe vermek için inşa etmediği şüphesi yeniden ortaya çıkmıştı. Zira Baltık'ta tehdit edici faaliyetlerde bulunan Rus gemileri sadece Akdeniz'e ulaşmak için inşa edilmiş olsalardı, bu kadar ciddi masraf yapılmazdı. Bu nedenle Rusları tetikleyen tek şey Osmanlı İmparatorluğu değil, Baltık Denizi'ne hâkim olma arzusuuydu.¹¹⁶

Prusya, Avusturya ve Rusya 1772'de Polonya'nın ilk taksimini gerçekleştirmişti. Ruslar ve Danimarkalılar ise savaşın patlak vermesi durumunda İsveç'in taksimi konusunda anlaşmışlardı. Yolsuzlukların, vergi kaçırmaların, parti çekişmelerinin ve dış güçlerin müdahalelerinin artmış olması nedeniyle İsveç ülkesinde III. Gustav liderliğinde 19 Ağustos 1772'de yapılan ve İsveç Devrimi olarak bilinen darbe,¹¹⁷ II. Katerina'nın siyasetinin uğradığı en ciddi yenilgi olmuştur. İmparatoriçe Katarina ilk başta bu durumu kabullenmiş görünmekteydi. Onun için kötü olan bu haber öğrenilmeden önce, onun başkanlığındaki Rus savaş konseyi, asker ve gemi eksikliği nedeniyle İsveç'e karşı agresif hareket etmeme kararı almıştı. II. Katarina, III. Gustav'ın, askeri durum göz önüne alındığında dış politikada hiçbir şeyin değişmeyeceğine dair verdiği teminatla şimdilik yetinmek zorunda kalmıştır. İsveç Devrimi, Osmanlı İmparatorluğu'nun Ruslara karşı taarruzunu yenilemek için İsveç'ten destek alma umutlarını yeniden artırmış ve bu da Rusya ile barış görüşmelerinin kesilmesine yol açmıştır. Buna bir de Prusya Kralı II. Friedrich'in Rusya ve Danimarka ile 1769'da yapılan antlaşmalara hâlel getirmeksizin kuzeyde bir savaştan kaçınma kararı eklenmiştir. Ancak 1773 yılı için Rusya, Danimarka, Prusya ve İngiltere tarafından ortak bir eylem planlanıyordu. Bu plana göre Rusya kış boyunca İsveç'teki devrime ilgisizmiş gibi davranarak, gelecek bahar Finlandiya'da doğru zamanda, büyük bir ordu toplamayı umuyordu. Böylece İsveç'in 1720 anayasasının geri getirilmesini talep etmek durumunda kalacağı ve bunun kolayca yerine getirileceği düşünülüyordu.¹¹⁸

Rusya'nın İsveç'teki devrime dair endişesi önemsiz görünüyordu. Zira III. Gustav tarafsızlık politikasına sadık kalmayı tercih etmiştir.¹¹⁹ Osmanlı Sultanı III. Mustafa'ya verilen tüm dostluk teminatlarına rağmen Stockholm yönetimi, yardım konusunda Bâb-ı Âli'ye ümit vermemeye gayret etmekteydi.¹²⁰ İsveç'in yeni elçisi Ulric Celsing'e göre Rusya, Danimarka ve Prusya'nın

¹¹³ Gustav Celsing'in Başbakan Tessin'e 23 Mayıs 1750 tarihli mektubu. RA, DT, 36.

¹¹⁴ Ulric Celsing'in Başbakan Scheffer'a 30 Ekim 1772 tarihli mektubu. RA, DT, 53.

¹¹⁵ SBL, "Ulric Celsing", vol. 8.

¹¹⁶ Gustav Celsing'in 3 Mayıs 1771 tarihli raporu. RA, FU, 16: Riksdagen 1771-1772, I, 26.

¹¹⁷ Scott, *age*, s. 250-251.

¹¹⁸ Bode, *age*, s. 88-89.

¹¹⁹ Gustav Celsing'in Başbakan Ulrik Scheffer'a 3 Eylül 1772 tarihli mektubu. RA, DT, 50.

¹²⁰ Gustav Celsing'in Başbakan Scheffer'a 17 Kasım 1772 tarihli mektubu. RA, DT, 50.

İsveç'in Osmanlı İmparatorluğu'nu desteklemesine engel olmak için askeri güçlerine ciddi miktarda harcama yapmaları gerekecekti. Düşman gücünün bu şekilde oyalanması İsveç'in ittifaka katkısı olarak görülmeliydi. Ayrıca Ulric, tercümanı Muradca aracılığıyla Reisülküttâb İsmail Efendi'ye St. Petersburg'dan gelen ve Rusya'nın her hâlükârda önümüzdeki bahar donanmasını Akdeniz'den çağırma isteğinde olduğunu belirten bir mektup göstermiştir. Bu umutvâri durum, İsmail Efendi'yi bu haberin doğru olup olmadığını sormaya itmiştir. Tercüman Muradca ise bununla ilgili tam olarak güvence veremeyeceğini, yine de kuzeydeki durum hesaba katıldığında, İsveç'in deniz gücü de Rusya'ninkinden üstün olduğu sürece böyle bir şeyin çok muhtemel olduğu şeklinde kaçamak bir cevap vermiştir. Anlaşıldığı üzere Ulric'in yönettiği İsveç elçiliği, Gustav Celsing'in yaptığı gibi Bâb-ı Âli'yi bu tür sözlerle oyalamaya ve Osmanlıların İsveç'ten yardım talep etmelerini engellemeye yönelik diplomatik ilişkileri sürdürmekteydi. Ulric'e göre Osmanlı kuvvetlerinin hâlâ zayıf durumda olması savaşın uzamasına önemli ölçüde katkıda bulunmakta, bu da İsveç'in çıkarlarına hâlâ uygun düşmekteydi.¹²¹ Zira III. Gustav'ın darbeyle başa gelmesi İsveç'in Ruslara ve Osmanlılara yönelik dış politikasının köklü bir değişikliğe uğramasına neden olmamıştı.

1773 yılının başına gelindiğinde Rusya-İsveç ilişkileri ciddi derecede kötüleşmiştir. Zira Gustaf 1772'nin sonunda Rus tehdidine karşı başta donanmada olmak üzere silahlanmaya başlamıştı. Öte yandan, Rusya'nın Bâb-ı Âli ile yaptığı tüm ateşkes ve barış görüşmeleri sonuçsuz kalmıştı. Bundan dolayı 1773'te savaşın sona ermesi beklenemezdi. Özellikle Rusya'nın bu yıl içinde muhtemel görülen bir İsveç saldırısından çekindiği söyleniyordu. Buna uzun zamandan beri süren savaşın neden olduğu Rus halkının hoşnutsuzluğunun giderek artması eklenince Rusya için işler gittikçe zor hale geliyordu. Ancak Rusya, Danimarka'nın iş birliği yapacak olması nedeniyle askeri saldırı yoluyla kuzey sınırında düzeni sağlamak adına planlı bir girişime yöneldi. Danimarka Rusya ile taraf olurken Fransa İsveç'in himayesini üstlendi.¹²²

Söz konusu gelişmelerin yanı sıra Osmanlılar Ruslara karşı yeniden hazırlıklarda bulunurken Gustav Celsing, Bâb-ı Âli'nin İsveç'ten yardım taleplerini bir anlaşmaya bağlamak ve aynı zamanda bunu siyasi arenada askeri yardım olarak ilan etmek için diplomatik bir girişime başvurmuştur. Osmanlı donanması yenilenirken el altından Felemenklerin destek olabileceği gündeme gelmişti. Ancak Gustav Celsing, Bâb-ı Âli'ye Felemenk gemilerinin yetersiz ve kötü yapıda olduklarını ileri sürmüştür. Gustav, 3 Şubat 1773 tarihli mektubunda, ülkesine döndükten hemen sonra İsveç'te Osmanlı donanması için çalışmalar yapılabileceğini söylemiş ve Bâb-ı Âli'nin de bundan büyük memnuniyet duyduğunu rapor etmiştir. Gustav, İsveç'te Osmanlılar için iyi yapıda bir gemi inşa edilirse hem Osmanlı deniz gücünün yeniden kurulup geliştirilmesine dolaylı destek olunacağını, bunun da diplomatik ilişkilere katkıda bulunacağını; hem de Türk gemi modelinin burada bir örnek olarak hizmet edebileceğini söyler. Bu nedenle Gustav Stockholm'e bu teklifin yerine getirilmesini kesin bir şekilde tavsiye etmiştir.¹²³

İsveç Başbakanı Scheffer İstanbul'daki İsveç elçisi Ulric Celsing'e Avrupa'daki gelişmelere dair bilgiler ve talimatlar göndermeye devam etmekteydi. Scheffer'ın 12 Mart 1773 tarihli

¹²¹ Ulric Celsing'in Başbakan Scheffer'a 17 Aralık 1772 tarihli mektubu. RA, DT, 53.

¹²² Bode, *age*, s. 89-90.

¹²³ Gustav Celsing'in bu tavsiyesi İsveç Kralı XII. Karl'ın Türk gemilerini örnek alarak yaptırdığı Jilderim ve Jaramaz (Yıldırım ve Yaramaz) adlı kalyon tipi gemileri hatırlatmaktadır. Anlaşıldığı üzere Gustav Celsing de Türk gemi modelinin örnek alınmasını isteyerek bunun hem İsveç denizcilğinde gemi yapımı sanatını hem de Osmanlı ile olan ticarî ve diplomatik ilişkileri geliştireceğini düşünmüş olmalıdır. Dikkati çeken bir husus, Gustav Celsing'in Osmanlı İmparatorluğu'nda geminin dış yapısına büyük önem verildiğini ancak Türk savaş gemilerinde yer alan pruva süsü olarak kükreyen bir aslan sembolü dışında herhangi bir süsleme yapılmaması gerektiğini vurgulamış olmasıdır. Gustav böyle bir geminin İsveç'te göz kamaştırıcı olacağını ekler. Osmanlılar için inşa edilecek gemilerse 50 ila 70 topa uygun olarak tasarlanacak fakat ticaret gemisi süsüyle yalnızca 20-30 toplu donatılmış şekilde Osmanlı'ya teslim edilecekti. RA, DT, 50. Reisülküttâb İsmail Efendi tercüman Muradca aracılığıyla ek olarak iki savaş gemisi için 128 topun teslim edilmesini ve bunların barış yapıldıktan sonra verilmesi gerektiğini bildirmiştir. Ulric Celsing'in 4 Ekim 1773 tarihli mektubu. RA, 53. Nitekim İsveç'ten satın alınacak harp toplarının 8.000 kuruşluk bedelinin Hazine-i Âmire'den karşılanmasına dair 18 Receb 1187 / 5 Ekim 1773 tarihli bir karar mevcuttur. BOA, C.AS, 1008/44142.

mektubunda aktardığı üzere Rusya ve Danimarka'nın iş birliği savaş tehlikesini artırmaktaydı. Fransa hükümeti III. Gustav'ı temkinli politikasından vazgeçmeye çağırıyor ve İsveç'e savunma ittifakı dahi teklif ediyordu. Fransa'ya rakip olan İngiltere de denizde askeri hazırlıklar yapmaktan geri durmuyordu. İsveç-Rusya çatışması üzerine bir Avrupa savaşının patlak vermesi dahi muhtemel görülüyordu. Bu nedenle Ulric'in selevi ve ağabeyi Gustav'ın 1773 yazına kadar İstanbul'dan ayrılması, bu süreçte kardeşine özellikle diplomatik konularda destek olması icap edecekti.¹²⁴

Tüm bu gelişmelerin üzerine Rusların Danimarkalılar ile iş birliği kurduğu haberini alan İsveç Kralı III. Gustav, ordularını Fin sınırında konuşlandırma cihetine gitmiştir. Bu yolda İstanbul'daki Ulric Celsing'e talimat verilmiştir. Buna göre Ulric Celsing Osmanlılarla Ruslar arasındaki barış mütarekelerini sabote edecekti. Böylece Rusya Osmanlı ile çatışmaya devam ederken İsveç'in karşısında güçsüz olacak, bu şekilde İsveç'i daha fazla tehdit edemeyecekti. Bu da İsveç'e daha fazla hazırlık yapması ve kendi güvenliğini sağlaması için vakit kazandıracaktı.¹²⁵ Savaşın kaldığı yerden devam edecek olması önceden olduğu gibi İsveç'in çıkarlarına uygun düşmekteydi.

İsveç elçisi Ulric Celsing, Mart 1773 tarihli mektubunda, Reisülküttâb İsmail Efendi'nin, kendisine İsveç'in Rusları oyalamaya hazır olması halinde Bab-ı Âli tarafından kesin olarak destekleneceğini ve Stockholm yönetimi olmadan Ruslarla barış anlaşması yapılmayacağını söylediğini bildirmiştir. Bunda Gustav Celsing'in Bâb-ı Âli'ye gemi inşası teklifini sunmuş olmasının da etkili olduğu muhtemeldir. Bâb-ı Âli'nin bu tutumu, İsveç'in Danimarka'ya sağlam bir şekilde saldırabilmek için barış mütarekelerini bozmak istediği söylentisinin çıkmasına neden olmuştur. St. Petersburg'da, Osmanlı yönetiminin İsveç'e mâli yardım olarak 1,5 milyon İsveç taleri tahsis edildiği söylentisi dolaşmıştır. Bu nedenle Ruslar, İsveç ile Osmanlı arasında bir ittifak olduğuna dair daha fazla şüphe duymaya başlamışlardır.¹²⁶

St. Petersburg'da tedirginlik giderek artmaktaydı. Ülke içinde isyan devam ediyor ancak Rusların güçsüz bir durumda oldukları gösterişli askeri tatbikatlar yapılarak gözlerden uzak tutulmaya çalışılıyordu. III. Gustav temkinli davranmaktan geri durmamış ve Fransa'nın kışkırtmalarıyla savunma ittifakı teklifine düşmemiştir. Üstelik ülkedeki otoritesi, 1772 Ağustos darbesinde kendisini desteklemiş olan eski Hat Partili von Fersen ile Georg (Göran) Magnus Sprengtporten'in¹²⁷ artık yanında olmamalarından dolayı güçlü görünmemekteydi. Bu yüzden III. Gustav, Rusya'daki İsveç elçisi Ribbing'i denetlemesi ve Katerina ile doğrudan temas kurması için Fredrik von Nolcken'i Petersburg'a göndermiştir.¹²⁸

Rusya tarafında II. Katerina da İsveç ile diplomatik ilişkileri dostane bir şekilde yürütmek zorunda kalmaya itilmiştir. Rusların daha fazla ileri giderek Tatarları İsveçlilere karşı hareket ettirme çabaları ve agresif tutumları, İngiltere'nin, ticari ilişkilerde bulunduğu İsveç'i¹²⁹ açıkça uyarmasıyla sonuçsuz kalmıştır.¹³⁰ Bununla birlikte, Osmanlılar Ruslara karşı askeri hazırlıklara devam etmekteydi. 1773'ün ikinci yarısına gelmeden Çanakkale Boğazı'nı muhafaza etmek için sekiz tanesi henüz inşa halinde olan sadece yetmiş toplu iki hat gemisi kalmıştı. Osmanlı İmparatorluğu, Karadeniz'de ve Akdeniz'de çeşitli gemiler bulundurmak istemişse de tersaneler

¹²⁴ Başbakan Scheffer'in Ulric Celsing'e 12 Mart 1773 tarihli mektubu. RA, BK, E 1 A, 39.

¹²⁵ Scheffer'in 12 Mart 1773 tarihli mektubu. RA, BK, E 1 A, 39.

¹²⁶ Ulric Celsing'in Başbakan Scheffer'a 17 Mart ve 5 Nisan 1773 tarihli mektupları. RA, DT, 53. Başbakan Scheffer'in 12 Mart 1773 tarihli mektubu. RA, BK, E 1 A, 39.

¹²⁷ Fin-İsveçli politikacı Georg Magnus (d. 1740 – ö. 1819) daha sonra Rusya'ya gidip II. Katerina'nın hizmetine girdiğinden dolayı İsveç tarihinde hain olarak damgalanmıştır. Bu konuda bk. Georg (Göran) Magnus Sprengtporten (Sprengtport), <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/20013>, Svenskt biografiskt lexikon (art av Stig Ramel), hämtad 2023-05-20.

¹²⁸ Bode, *age*, s. 91.

¹²⁹ İngiltere-İsveç ticari ilişkileri İstanbul'da yansımıştı. Bu konuda Stockholm'den talimatlar alan elçi Ulric Celsing, Osmanlı sularında ürün taşımacılığı yapan İngiliz tâcirlerin Bâb-ı Âli'ye verdikleri taahhütlere kefil olmaktadır. Buna örnek olarak 28 Şa'bân 1187 / 15 Kasım 1773 tarihli bir belge için bk. BOA, C.HR. 144/7157.

¹³⁰ Ulric Celsing'in Başbakan Scheffer'a 3 Mayıs 1773 tarihli mektubu. RA, DT, 53.

hâlâ inşaata başlamamışlardı. Bu konuda Celsing kardeşler Osmanlı İmparatorluğu'nun en az korunaklı alanının Türk suları olduğunu ifade etmişlerdir. Onlara göre Rusların askeri gücü eskisi kadar yerinde olsaydı, Osmanlıların hatırı sayılır limanlarının ve başkent İstanbul'un kuşatılıp ağır bombardımanlarla ciddi zararlara uğratılması kaçınılmaz olurdu.¹³¹

Rusya'daki kargaşa ortamı ve savaştan dolayı ekonomik sorunlar artık İsveç'e karşı hareket edilmemesi gerektiğini gösteriyordu. İsveç'e gönderilen diplomat Nolcken de II. Katerina'nın nezdinde başarılı bir profil çizmişti. Rusya III. Gustav'ın tarafsız kalma isteğine dair haber almıştı. Ayrıca Rusya, Bâb-ı Âli'nin önceden de olduğu gibi İsveç'in faal bir şekilde yardım etme talebini de reddettiğini öğrenmişti.¹³² Ancak bunlar Rusların el altından önlem almasına engel olmamıştı. Osmanlı ile İsveç arasındaki dostluğun ve gizli görüşmelerin devam ettiği bilinmekteydi. Böylece Rusya, Danimarka ile 1 Haziran 1773'te Holstein mübadele anlaşmasını (Tsarskoye Selo Ahdi) yaptıktan sonra İsveç'in saldırı ihtimaline karşı 12 Ağustos'ta gizli bir savunma ittifakı anlaşması daha imzaladı.¹³³

1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı'nın son zamanlarına gelinirken Osmanlılar ağır yenilgiler almıştı. İsveç elçisi Ulric Celsing, diplomatik ilişkiler dahilinde Bâb-ı Âli'yi Rusların faaliyetlerine dair bilgilendirmeye devam etmekteydi. Ruslar belli sayıda gemilerle Cezâyir-i Bahr-i Sefid'deki (Akdeniz Adaları) filolarını takviye etmek için bir sefer planlamaktaydı. Bu istihbarat, elçiliğin tercümanı Muradca aracılığıyla Reisülküttâb İsmail Efendi'ye bildirilmiştir.¹³⁴ Bu sefer, Bâb-ı Âli'de bir etki yaratarak barış isteğini güçlendirmiştir. Kısa bir zaman sonra, 21 Ocak 1774'te I. Abdülhamid (1774-1789) tahta çıkmıştır. Bunun üzerine İstanbul'daki İsveç elçisi Ulric Celsing aracılığıyla Osmanlı ile İsveç arasında yeni sultanın tahta çıkışının tebriğine ve dostluk ilişkilerine dair mektuplaşmalar gerçekleştirilmiştir. İsveç Kralı III. Gustav'ın gönderdiği 22 Haziran 1774 tarihli mektupta yeni sultanı tebrikle birlikte İsveç elçisi Ulric Celsing'in görevine orta elçi olarak devam edeceği bildirilmiştir.¹³⁵

Pugaçev ayaklanmasının getirdiği iç savaşla boğuşan Rus sarayı için de barış artık elzem görülmüştür.¹³⁶ Tarafsızlık politikasından vazgeçmeyen İsveç Krallığı ve savaşa isteğini kaybeden Osmanlı İmparatorluğu'nun bu ayaklanmadan faydalanma yoluna gitmemesi ise dikkat çekicidir.¹³⁷ Nihayetinde yapılan mütarekeler sonucunda 21 Temmuz 1774'te savaşın son bulduğunu gösteren Küçük Kaynarca Anlaşması akdedilmiştir.¹³⁸ Ulric Celsing bu anlaşmadan sonra Bâb-ı Âli'nin, yalnızca bir anda çeşitli ticari imtiyazlar elde eden ezeli düşmanı Rusya'ya Karadeniz'de serbestçe seyriüsefer etme hakkını tanımamasını şaşkınlıkla karşıladığını bildirmiştir.

¹³¹ Celsing kardeşler Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri hazırlıklarına dair kaleme aldıkları raporlarında ayrıntılı bilgiler ve görüşler sunmuşlardır. Gustav Celsing'in 25 Nisan ve Ulric Celsing'in 3 Mayıs 1773 tarihli raporu için bk. RA, DT, 50, 53.

¹³² Bode, *age*, s. 91, 171. Osmanlı İmparatorluğu'nun iki Felemenk ve bir İngiliz firkateyni satın alma planı içerisine girdiği öğrenilmiştir. Ulric Celsing 17 Aralık 1773 tarihli raporunda firkateynlerin yapısı ve maliyetlerine dair sayısal veriler sunar. RA, DT, 53.

¹³³ Söz konusu anlaşmalar, 1787-1792 Osmanlı-Rus Savaşı'nın olduğu dönemde İsveç'in Osmanlı ile ittifak kurarak 1788'de Ruslara karşı savaş ilan etmesine zemin hazırlamıştır. Bu konuda bk. Scott, *age*, 275 vd; Scobbie, *age*, s. 10, 82, 107.

¹³⁴ Ulric Celsing'in Başbakan Scheffer'a 17 Ocak 1774 tarihli mektubu. RA, DT, 54.

¹³⁵ RA, DT, 97; BOA, DVNS.NMH.d. 9, s. 71-72; TSMA.e., 457/30; BOA, TSMA.e., 698/42.

¹³⁶ Ulric Celsing'in 2 Nisan 1774 tarihli mektubu. RA, DT, 54.

¹³⁷ SBL, "Ulric Celsing", vol. 8; Bode, *age*, s. 93.

¹³⁸ Küçük Kaynarca Anlaşması'nın en önemli sonucu Kırım'ın Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılarak iç işlerine müdahale edilmeyecek müstakil bir hanlık olarak kabul edilmesidir. Bu durum, Osmanlı-Rusya arasında 1783'te Kırım'ın Rusya'ya ilhakıyla sonuçlanan Kırım meselesinin kızışmasına neden olmuştur. Küçük Kaynarca Anlaşması'na dair tafsilatlı bilgiler için bk. Osman Köse, *1774 Küçük Kaynarca Anlaşması*, TTK Yayınları, Ankara 2006; Beydilli, "Küçük Kaynarca Anlaşması", s. 525-527. İsveç elçisi Ulric Celsing 1774 Küçük Kaynarca Anlaşması'nın maddelerinin özetini Fransa elçisi St. Priest'in verdiği bilgiler dahilinde 17 Ekim 1774 tarihli mektubuna şerh olarak düşmüştür. RA, DT, 54; RA, Biby, Övrig Korrespondens, 2.

Böylece Ruslar Karadeniz’de ilk defa kendi gemileriyle ticaret yapmaya başlamışlardır.¹³⁹ Ulric, bu hakka İsveç’in de sahip olması gerektiğini düşünmüştür.¹⁴⁰ Elbette Rusların elde ettikleri ciddi imtiyazlar sadece Ulric’in değil, diğer tüm diplomatların da şaşkınlıklarına ve tepkilerine neden olmuştu. Fransızlar kendi çıkarları için Karadeniz’de tüm ülkelerin serbestçe seyrüsefer etmesini amaçlamış¹⁴¹ olsa da İsveç’in Karadeniz’e çıkışı akden elde etmek için 1805 yılına, ahden elde etmek içinse 1827 yılına kadar beklemesi gerekecekti.¹⁴²

b) Savaşın Ardından Ulric Celsing’in Elçiliğinde Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri (1774-1779)

1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı’ndan sonra Ulric Celsing’in elçilikteki son beş yılı yine Osmanlı-İsveç-Rus ilişkileri merkezli diplomatik ve siyasi konularla geçmiştir. 1774’teki barış anlaşmasına rağmen Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya arasındaki ilişkiler gerginliğini korumuştur. Osmanlı-Rusya arasındaki gerginlik en başta Kırım Hanlığı meselesine dayanmakla birlikte, Rusya’nın 1774 Küçük Kaynarca Anlaşması’nın on birinci maddesine dayanarak Osmanlı topraklarına dahil olan Tuna Prensliklerine başkonsolos tayin etme hakkını savunmasıyla devam etmiştir. Bu konu ilk kez 1775 yılında Rusya’daki Ticaret Kurulu’nda gündeme getirilmiş ancak Rus sarayı, Kırım meselesinden dolayı Bâb-ı Âli’den çekinerek bu konuda şimdilik ısrarcı davranmamayı tercih etmiştir. Rusya’nın savunduğu hakkı, 1776’da İstanbul’a atanan Rus elçi Alexander Stakhiev de desteklemekteydi.¹⁴³ Stakhiev’in bir yandan İsveç ülkesinin aleyhine olan faaliyetleri de Ulric’in görevini sürdürmesini zaman zaman zorlaştırmıştır. Ancak Ulric, bu hususta gereği gibi hareket etmekten de taviz vermemiştir. Ulric Celsing, bir zamanlar İsveç’te yaşamış olan Rus elçi Stakhiev ile bazı temaslarda bulunarak onu gözlemlene fırsatına sahip olmuştur. Ulric, Stakhiev’in İsveç’i çok sevdiğini iddia etmesine karşın Osmanlılar nezdinde ülkeyi karalamak için çaba sarf ettiğini görmüştür. Bir raporunda Stakhiev’in; Osmanlıların, İsveç milletinin ırkı, askeri yönü ve gelenekleri hakkındaki genel olumlu izanından ve pek tabii Bâb-ı Âli’nin İsveç’le olan dostluk temelli diplomatik ilişkilerinden dolayı büyük İsveç krallarının ve İsveç sâninin Bâb-ı Âli ve Osmanlılar nezdinde edinmiş olduğu mükemmel itibarı ve üstün saygıyı zayıflatmaya gayret ettiğini bildirmiştir.¹⁴⁴

Ulrik Celsing’in bu ifadeleri Osmanlı-İsveç diplomatik ve dostluk ilişkileri açısından dikkate değerdir. Zira Ulrik, iki devlet arasındaki bu ilişkiler için ağabeyi tarafından yetiştirilmiş, onun ve babasının politikasını takip etmişti. Dolayısıyla söz konusu ifadeleri, onun İsveç’in Osmanlı hükümeti tarafından nasıl algılandığını düşündüğüne işaret etmektedir. Ulrik Celsing, İsveç elçisi olmanın verdiği ağırlıkla İsveç ile ittifakın ve dostluğun Bâb-ı Âli için önemli olduğunun altını çizmektedir. Celsing’in bu vurgusunun sadece Bâb-ı Âli’ye değil, İsveç hükümetine de yönelik olduğu ve Osmanlı İmparatorluğu’nun İsveç için öneminin unutulmaması gerektiğine dikkat çektiği anlaşılmaktadır.

Celsing kardeşlerin Osmanlılarla yürüttükleri başarılı diplomatik ilişkiler, Osmanlı İmparatorluğu’na askeri yardım olarak gemi ve sahra top sevkiyatı yapılmasının önünü açmıştı. Önceden de belirtildiği üzere, bu gizli anlaşma ilk olarak Gustav Celsing’in Bâb-ı Âli’ye teklifiyle

¹³⁹ Rusya’nın Karadeniz’deki ticari faaliyetlerine dair İdris Bostan’ın şu çalışması zikredilmelidir. İdris Bostan, “Rusya’nın Karadeniz’de Ticarete Başlaması ve Osmanlı İmparatorluğu (1700-1787)”, *BELLETEREN*, C. 59, S. 225, Ankara 1995, s. 353-394; Ulric Celsing’in 18 Mayıs 1776 tarihli mektubu. RA, DT, 56.

¹⁴⁰ Ulric Celsing Kral III. Gustav’a ve Başbakan Scheffer’a hitaben yazdığı 4 Mart 1775 ve 18 Mayıs 1776 tarihli raporlarında Rusya’nın Karadeniz’de ve Akdeniz’de elde ettiği ticari imtiyazlara dair bilgiler verirken diğer ulusların ödeyecekleri gümrük vergilerinin de %20 artırıldığını bildirmiştir. RA, DT, 55, 56; RA, BK, E 1 A, 41, 42; RA, *Biby*, Övrig Korrespondens, 13.

¹⁴¹ Ulric Celsing’in 4 Ocak 1775 tarihli mektubu. RA, DT, 55.

¹⁴² Bu konuyla ilgili belgeler için bk. BOA, *Hatt-ı Hümayûn HAT.*, 1214/47559; BOA, *HAT.* 1571/22-12.

¹⁴³ Akitsu Mayuzumi, “The Establishment of the Russian Consulates in the Danubian Principalities in the 1780s and the Ottoman Empire”, *Turkey & Romania: A History of Partnership and Collaboration in the Balkans*, Ed: Florentina Nitu vd., Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) Yayınları, İstanbul 2016, s. 290.

¹⁴⁴ Ulrik Celsing’in 4 Mart 1777 tarihli raporu. RA, DT, 57.

gündeme gelmişti. Ulric Celsing İsveç'teki gemi yapımındaki işçiliğin kalitesini göz önünde bulundurarak Osmanlılara ikmal edilen sahra toprakları için Osmanlı'daki normal fiyatın üç katını talep etmişti.¹⁴⁵ Ulric bu konuda Bâb-ı Âli'yi diplomatik ilişkilerde ikna edici bir tavır sergileyerek ülkesi için pek kârlı bir sonuç elde etmiştir. Rus elçi Stakhiev ise bu işi küçümseyici mânâda "bağış" olarak nitelemiştir. Burada yine Stakhiev ülkesi adına Ulric'e karşı Bâb-ı Âli'yi kışkırtıcı bir politika izlemiştir. Bu şekilde Ulric Celsing'in başarısını gölgelemeye çalışmıştır.¹⁴⁶ Ancak Bâb-ı Âli bunu ciddiye almamış ve Celsing kardeşlerin başarılı diplomatik çabalarının sonucunda Stockholm ile İstanbul arasında kurulan bu yeni ticari bağ korunmuştur. Bu ticari bağ dahilinde Osmanlı İmparatorluğu İsveç'ten genellikle donanması için malzeme, özellikle de demir hatlatları için kenevir ithal etmiştir.¹⁴⁷

Ulric Celsing, Osmanlı'nın Fransa'dan da gemi malzemeleri ithal ettiğini öğrenmiştir. Ulric'e göre Fransa'nın bu işteki çıkarı Bâb-ı Âli'yi Rusya'ya karşı politikalar almaya teşvik etmekte. Fransızlar bunda kısmen başarılı olmuşlardı. Nitekim Bâb-ı Âli kendi tebaasının yabancı ulusların bayrağıyla denizlerde taşımacılık yapmasını yasaklamıştı.¹⁴⁸ Bunun sonucunda Rus elçisi Stakhiev üç Rum gemisinden Rus bayraklarını indirmek zorunda kalmıştır. Bu konuda Ulric, 1774-1779 Osmanlı-İran Savaşı'na rağmen Bâb-ı Âli'nin Ruslardan çekinmeyerek cesaretli politika izlemesine, buna karşın Rusya'nın geri adım atmasına şaşkınlık duyduğunu bildirmiştir. Bu dönemde Kırım meselesi, Rusların başka konularda Bâb-ı Âli'ye karşı ısrarcı davranmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle Ulric, Rusların Baltık'taki filosunun geri döndüğü ve Karadeniz'de yeni bir filonun inşa edildiği böyle bir zamanda Rusya için ciddi bir çatışmaya girmenin sakıncalı olduğunu gözlemlemiştir.¹⁴⁹

Sekiz sene elçilik makamında oturan Ulric Celsing 1779 yılında bu görevinden ayrılarak İsveç'e dönmüştür.¹⁵⁰ Onun yerine 1774 yılından itibaren elçilikte sekreter olarak görev yapan Gerhard Johan Balthasar von Heidenstam (d. 1747 – ö. 1803) gelmiştir.¹⁵¹

Ulric Celsing'in elçilik deneyimlerine ilişkin yazdığı iki lâyiha mevcuttur. Bunlar Ulric'in elçiliği dönemindeki Osmanlı-İsveç diplomatik ilişkileri ile Pera (Beyoğlu)'daki diplomasi çevresine ilişkin önemli bilgiler içermektedir. Ulric Celsing, İsveç'e elçi olarak tayin edilen Pehr Olof von Asp'a hitaben yazdığı Aralık 1790 tarihli bir lâyihasında Pera'daki diplomatların ilişkilerini bizzat dile getirir. Ulric, von Asp'a diğer elçilerle çok yakın ilişkilerden kaçınmasını tavsiye eder.¹⁵² Burada Ulric'in büyük olasılıkla babasının ve ağabeyinin müşterek tecrübelerini esas alarak bu tavsiyede bulunduğu anlaşılmaktadır. Her ne kadar Ulric'in, Fransız elçilerinin yakın arkadaşı olduğu ve diplomatlar Tarabya'daki kendi kır evlerinde buldukları sıralarda ilişkilerinin özellikle cana yakın ve samimi şekilde ilerlediği bilinse de¹⁵³ bu dostluklar elbette siyasi konjonktüre göre değişkenlik göstermekteydi. Bu nedenle Ulric, Fransız diplomatlarla temaslar konusunda ihtiyatlı davranmayı tercih etmiş, bu yolda da von Asp'a aynı tavsiyede

¹⁴⁵ Ulric Celsing'in 3 Nisan 1776 tarihli mektubundaki şerhi. RA, DT, 55.

¹⁴⁶ Ulric Celsing'in 16 Ocak 1777 tarihli mektubu. RA, DT, 57.

¹⁴⁷ Ulric Celsing'in 4 Eylül 1776 tarihli mektubu. RA, DT, 56.

¹⁴⁸ Osmanlı tebaası Rum tüccarı ancak 1779 yılında gemilerinde Rus bayraklarıyla ticaret yapma ve Rus konsoloslukları tarafından himaye edilme imtiyazını elde edebilmişlerdir. Bu konuda bk. İdris Bostan, *Osmanlılar ve Deniz: Deniz Politikaları, Teşkilat, Gemiler*, Küre Yayınları, İstanbul 2007, s. 327.

¹⁴⁹ Ulric Celsing'in 17 Temmuz 1776 tarihli mektubundaki ek. RA, DT, 56.

¹⁵⁰ Ulric Celsing adına yazılan Nisan 1779 tarihli yol hükmü için bk. BOA, DVNS.DVE.d. 50/2, s. 38/178.

¹⁵¹ Heidenstam 1779-1790 yılları arasında İstanbul'da İsveç elçisi olarak ikamet etmiştir. Theolin, *age*, s. 193-194.

¹⁵² SBL, "Ulric Celsing", vol. 8. İsveç Kralı'nın emri doğrultusunda Ulric Celsing'in, İstanbul'a gidecek olan yeni elçi von Asp'a diplomatik deneyim ve tavsiyelerini bildirdiği Aralık 1790 tarihli lâhiyası için bk. Uppsala University Library (UUL) [Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi], *Manuscript Collection*, 616 b.

¹⁵³ İsveçli dilbilimci Jacob Jonas Björnstahl'in Tarabya'da yazdığı 15 Ağustos 1778 tarihli mektubunda söz konusu ilişkiler hakkında örneklerle birlikte ayrıntılı bilgiler yer alır. Jacob Jonas Björnstahl, *Resa till Frankrike, Italien, Sweitz, Tyskland, Holland, Ängland, Turkiet och Grekland*, Ed: Carl Christof. Gjöwell, del. 3, Kungl. Biblioteket, Stockholm 1780-84, s. 120-125.

bulunmuştu.¹⁵⁴ Ulric'in Fransız diplomatlara mesafeli oluşu muhtemelen Fransa'da cereyan eden devrimci hadiselerle dayanmaktaydı.¹⁵⁵

Ulric'e göre tarafsızlık izlenimi vermek en iyisiydi. Her an tetikte olunmalı ve çevredeki diplomatların davranışlarına dikkat edilmeliydi.¹⁵⁶ Nitekim Ulric Celsing, Bâb-ı Âli İsveçli diplomatlardan tavsiye istediğinde, Türkçe'ye tercüme edilen ve Osmanlı yetkililerine sunulan beyannâmelerin asla imzalanmaması gerektiğini vurgulamıştır. Ulric Celsing, bunu Bâb-ı Âli içindeki hizip mücadeleleriyle ilgili olarak İsveç'in bağımsızlığını güvence altına almanın bir yolu olarak görmüştür. Ulric Celsing, İsveç'in yeni elçisi von Asp'a Osmanlıların sık sık Batı devletçiliğinin huzursuz doğasına, özellikle de olağanüstü fırsatçılığına dikkat çektiklerini de bildirmiştir. Celsing'in gözlemine göre, Batılılara şüpheyle yaklaşan Osmanlılar için iki ulus arasındaki dostluğun devamlı somut bir şekilde gösterilmesi önem taşımaktaydı.¹⁵⁷

Sonuç

İsveç Krallığı, İstanbul'daki elçileri Celsing kardeşler aracılığıyla kayda değer bir diplomatik beceriyle 1768-1774 savaşının dışında kalmayı başaramıştır. Nüfusuna göre büyük ordusunun yükünü taşımak zorunda kalan ve nispeten fakir ülke konumunda olan İsveç, Rusya'nın askeri gücünü Baltık'ta ve Akdeniz'de meşgul etmekte menfaati olsa da Osmanlı birliklerine ciddi bir destek sağlaması mümkün görülmemiştir. Bu nedenle Osmanlılar lehine ciddi bir askerli hazırlık ve Rusya'ya karşı tehditkâr bir tutumla Rus birliklerini birden fazla cephede oyalama girişiminden mümkün mertebe uzak durulmuştur. İsveç'in Osmanlı'ya gemi ve sahra topu sevkiyatı askeri yardım olarak kabul edilse bile,¹⁵⁸ esasında Küçük Kaynarca Anlaşması şartlarının imkân verdiği Rus rekabetinin yanında Levant ticaretinde bir konum elde etme amacını taşıyordu. Bu amaç doğrultusunda Ulric Celsing'e İsveç ticaretini takip etmesi ve Osmanlılarla ticari ilişkileri daha iyi sürdürmesi için 1777'de Doğu Akdeniz başkonsolos görevi verilmiştir.¹⁵⁹ Ulric'in Doğu Akdeniz'deki ticari faaliyetlere dair ilgisi ve fikirleri, İstanbul'a gelen gemiler hakkında rapor verdiği resmi mektuplarında görülebilir. Ocak 1777'de kaleme aldığı raporunda Rus gemilerinin demir, kenevir gibi ürünlerle İstanbul'a geldiğini bildirmiştir. Bu zamanda demir yüklü bir İsveç gemisi dahi gelmiş ve Ulric bunun çok olumlu bir şey olduğu vurgulamıştır. Böylece Ulric, Rusya ile ticari rekabette birkaç kez söz ederek bu konuya dikkat çekmiştir.¹⁶⁰ Bir başka raporunda ise Rusya'nın ticaretteki başarılarının, İsveç tüccarının da Ruslardan daha fazla demir ticareti yapabileceği anlamına geldiğini düşünüyordu.¹⁶¹ Ancak bunun sınırlı kaldığını söylemek gerekir. İsveç için Akdeniz limanlarına uzaklıktan dolayı büyük ulaşım masrafları ve korsanlık olayları Akdeniz'deki ticari rekabette hatırı sayılır bir konum elde etmesine imkân vermemiştir.¹⁶²

Dikkati çeken bir nokta, Ulric Celsing'in, Rusların tehdit edici silahlanmalarını Kral III. Gustav'ın emriyle yapılan askeri sahadaki organizasyon ve faaliyetlerin bir sonucu olarak belirtmesidir. Başka bir ifadeyle Ulric, Rusların sadece Osmanlılardan dolayı değil, İsveç gücüne karşı askeri tedbirler alarak hareket ettiklerini vurgulamaktan imtina etmemiştir. Ulric Celsing, sadece komşularının iyi niyetine güvenemeyen ve İsveç'in saygınlığını zedelemek için İsveç'in

¹⁵⁴ Ulric Celsing'in von Asp'a 1791 tarihli lâhiyası. UUL, *Manuscript Collection*, 812 b.

¹⁵⁵ Helena Kåberg, "Svenska palaset i Konstantinopel", *Minnet av Konstantinopel*, s. 80.

¹⁵⁶ SBL, "Ulric Celsing", vol. 8.

¹⁵⁷ UUL, *Manuscript Collection*, 616 b.

¹⁵⁸ Bu konuda Gustav Celsing'in Bâb-ı Âli'ye sunduğu teklifin başlatıcı olduğunu hatırlatmak gerekir. 3 Şubat 1773 tarihli mektup. RA, *DT*, 50.

¹⁵⁹ SLB, "Ulric Celsing", vol. 8.

¹⁶⁰ Ulric Celsing'in Doğu Akdeniz başkonsolosu sıfatıyla Başbakan Scheffer'a 3 Ocak 1777 tarihli raporu. RA, *DT*, 57.

¹⁶¹ Ulric Celsing'in 16 Ocak 1777 tarihli raporu. RA, *DT*, 57.

¹⁶² 50/2 Numaralı İsveç Ahkâm Defteri'nde İsveçlilerin maruz kaldığı korsanlık olaylarına dair çeşitli hükümler yer alır. Örneğin bk. BOA, *DVNS.DVE.d.* 50/2, s. 17/61. Başka bir örnek de Ulric Celsing'in 3 Ekim 1772 tarihli raporunda bulunur. RA, *DT*, 53.

askeri hazırlıklarını zorlama ve önemsiz olarak gören muhalif kesimlerle mücadele etmek zorunda kalan mutlakıyetçi kralı III. Gustav'ın "İsveç savunmasının tamamlanması" olarak adlandırdığı silahlanma çabasını¹⁶³ etkileyici bir şekilde tasvir etmiştir.

Sonuç olarak, Ulric Celsing'in sekreterken elçilik görevi için yaptığı dikkatli hazırlıklar olumlu sonuçlar vermiştir. Dış politikadaki durum, ağabeyi Gustav'ın yapmak zorunda kaldığı dengeleme hareketinin bir devamını gerektirmiştir. Buna göre Celsing kardeşlerin diplomatik ilişkilerdeki rolleri doğrultusunda İsveç için daima iki politikanın esas alınmış olduğu söz konusudur. İlki, Bâb-ı Âli ile çıkarılı bir anlaşma akdetmek, ikincisiyse diplomatik ilişkileri sürdürerek Osmanlı dostluğunu elde tutmaktır. Bu yolda Celsing kardeşler, "komşunun komşusu en doğal ve güvenilir dosttur" ilkesi altında Osmanlı İmparatorluğu ile diplomatik ilişkileri dostluk temelinde sürdürmeyi başarmışlardır. Aynı zamanda İsveç, Rusya ile de ilişkileri ihtiyatlı bir şekilde sürdürmüş ve tehditkâr komşusunu kıskırtmamak için her türlü çabayı göstermiştir. Zaman zaman krizler yaşanmış olsa da İsveç bunların altından kalkabilmiştir. Özellikle 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında, Osmanlılarla dostane diplomatik ilişkiler sürdürmek Celsing kardeşlerin büyük becerisini gerektirmiş ve bunda genel olarak başarılı oldukları görülmüştür.

Kaynakça

A. Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Ali Emiri Sultan Mustafa III (AE.SMST.III) 299/23904.

Cevdet Askeriye (C.AS.) 1008/44142.

Cevdet Hariciye (C.HR.) 28/1386; 144/7157.

Düvel-i Ecnebiye Defterleri (DVNS.DVE.d.) 49/1 (İsveç Ahidnâme Defteri); 50/2 (İsveç Ahkâm Defteri).

Hatt-ı Hümayûn (HAT.) 1214/47559; 1571/22-12.

Nâme-i Hümayûn Defterleri (DVNS.NMH.d.) 9; 17.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TSMA.e.) 331/10; 457/30; 516/34; 517/1; 519/32; 698/42; 730/31; 755/36; 899/56.

Riksarkivet (RA) [İsveç Devlet Arşivi]

Beskickningsarkivet från Biby (Biby), Övrig Korrespondens, 1; 2; 13; 20.

Biby, Korrespondens med konsulaten, 19.

Beskickningsarkiv Konstantinopel (BK), E 1 A: Korrespondens, Huvudserie, 31; 33; 36; 39; 41; 42.

Diplomatica Turcica (DT), 36; 44; 47; 48; 49; 50; 52; 53; 54; 55; 56; 57; 97; 98.

Frihetstidens Utskottshandlinga (FU), 15: Riksdagen 1769-1770, I: Sekreta utskottet, sekreta deputationen, mindre sekreta deputationen, 16.

FU, 16: Riksdagen 1771-1772, I, 26.

Kammarkollegiet Ämnessamlingar (KÄ), 16: Kammarkollegiet Likvidationsakter, 25: Diplomater efter 1680, 4.

Originaltraktater med Främmande Makter (Traktater), 2: Ryssland, 28-A; 31-A.

¹⁶³ Ulric Celsing'in 18 Ocak 1776 tarihli mektubuna ek. RA, DT, 56.

National Library of Sweden (NLS) [İsveç Kraliyet Kütüphanesi]

Manuscript Collection, C. C. Gjörwells Brevsamling, EpG 7 – Brev till C. C. Gjörwell, 7:6.

Uppsala University Library (UUL) [Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi]

Manuscript Collection, 616 b; 812 b.

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi

TY, 419, vr. 1b-10b (Ahmed Resmi Efendi'nin 1770 tarihli lâhiyası).

B. Kaynak Eserler

Ahmed Refik, *Memalik-i Osmaniye'de Demirbaş Şarh*, Haz: Bülent Arı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2016.

BJÖRNSTÅHL, Jacob Jonas, *Resa till Frankrike, Italien, Sweitz, Tyskland, Holland, Ängland, Turkiet och Grekland*, Ed: Carl Christof. Gjörwell, del. 3, Kungl. Biblioteket, Stockholm 1780-84.

C. Araştırma ve İncelemeler

AKTEPE, Münir, “Çeşme Vak'ası”, *DİA*, C. 8, İstanbul 1993, s. 288-289.

BERNER, Karin, *Rätt man på rätt plats: En studie av den svenska legationen i Konstantinopel under 1700-talet*, (Uppsala Universitet Historiska Institutionen, Masteruppsats i Historia), Uppsala 2015.

BEYDİLLİ, Kemal, “Ignatius Mouradgea D'ohsson (Muradcan Tosunyan): Ailesi hakkında kayıtlar, «Nizam-ı Cedid»e dair Layihası ve Osmanlı İmparatorluğundaki Siyasi Hayatı”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 34, İstanbul 1984, s. 247-314.

BEYDİLLİ, Kemal, “III: Osmanlı-İsveç Münasebetleri”, *DİA*, C. 23, TDV Yayınları, İstanbul, 2001, s. 407-414.

BEYDİLLİ, Kemal, “Küçük Kaynarca Anlaşması”, *DİA*, C. 26, Ankara 2002, s. 524-527.

BEYDİLLİ, Kemal, “Denizler, Coğrafya ve Osmanlılar...”, *Toplumsal Tarih*, S. 139, Temmuz 2005, s. 38-52.

BODE, Andreas, *Die Flottenpolitik Katharinas II und die Konflikte mit Schweden und der Türkei (1768-1792)*, Veröffentlichungen des Osteuropa-Institutes München, Wiesbaden 1979.

BOSTAN, İdris, “Rusya'nın Karadeniz'de Ticarete Başlaması ve Osmanlı İmparatorluğu (1700-1787)”, *BELLETTEN*, C. 59, S. 225, Ankara 1995, s. 353-394.

BOSTAN, İdris, *Osmanlılar ve Deniz: Deniz Politikaları, Teşkilat, Gemiler*, Küre Yayınları, İstanbul 2007.

CEVRİOĞLU, Mahmut Halef, “On Yedinci Asırda Osmanlı-İsveç Münâsebetlerine Bir Bakış”, *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD)*, C. 6, S. 1, 2022, s. 163-188.

DEMİR, Uğur, *1768 Savaşı Öncesi Osmanlı Diplomasisi (1755-1768)*, (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2012.

FRITZ, Sven, *Johan Liljencrant: Den fredsålskande reformivraren som blev Gustaf III:s och Sveriges förste finansminister*, Linderoths Tryckeri AB, Vingåker 2022.

- JOHANSON, Lars, “Turkic Studies in the Swedish Empire 1632-1718”, *Turcologica Upsaliensia: An Illustrated Collection of Essays*, Ed: Éva Á. Csatós etc., Brill Leiden, 2020, s. 34-46.
- KÅBERG, Helena, “Svenska palaset i Konstantinopel”, *Minnet av Konstantinopel: den osmansk-turkiska 1700-talssamlingen på Biby*, Ed: Karin Ådahl et al., Stockholm 2003, s. 75-112.
- KARAKOÇ, Birsal, “Tarihsel Boyutuyla İsveç’te Türk Dünyası Araştırmalarının Gelişimi ve Bugünkü Durumu”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 23, Bahar 2023, s. 135-174.
- KARLSSON, Åsa, “Främling eller vän? Svenskar i Turkiet på 1700-talet”, *Främlingar – ett historiskt perspektiv*, Ed: Anders Florén, Åsa Karlsson, Opuscula Historica Upsaliensia, Uppsala 1998, s. 73-88.
- KARLSSON, Åsa, “Familjen Celsing och de svensk-osmanska relationerna under 1700-talet”, *Minnet av Konstantinopel: Den osmanskturkiska 1700-talssamlingen på Biby*, Ed: Karin Ådahl et al. Stockholm, 2003, s. 35-74.
- KÖSE, Osman, *1774 Küçük Kaynarca Anlaşması*, TTK Yayınları, Ankara 2006.
- KURAT, Akdes Nimet, *İsveç Kralı XII. Karl’ın Türkiye’de Kalışı ve Bu Sıralarda Osmanlı İmparatorluğu*, İstanbul Rıza Coşkun Matbaası, İstanbul 1943.
- KÜÇÜK, Evren, “Türk Dış Politikası Araştırmalarında İsveç Arşivlerinin (RIKSARKIVET VE KRIGSARKIVET) Önemi”, *Gazi Akademik Bakış*, C. 10, S. 20, Yaz 2017, s. 197-220.
- LAINE, Merit, “Audienstavlarna på Biby”, *Minnet av Konstantinopel: den osmansk-turkiska 1700-talssamlingen på Biby*, Ed: Karin Ådahl et al., Stockholm 2003, s. 113-146.
- MANSEL, Philip, “Dost mu Düşman mı? II. Mehmed’den II. Wilhelm’e Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa”, *Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar*, Haz: R. Barış Kıbrıs, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 9-22.
- MAYUZUMI, Akitsu, “The Establishment of the Russian Consulates in the Danubian Principalities in the 1780s and the Ottoman Empire”, *Turkey & Romania: A History of Partnership and Collaboration in the Balkans*, Ed: Florentina Nitu vd., Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) Yayınları, İstanbul 2016, s. 287-296.
- ROBERTS, Michael, *The Age of Liberty: Sweden 1719-1772*, Cambridge University Press, New York 2002.
- SCOTT, Franklin D., *Sweden: The Nation’s History*, Enlarged Edition, Southern Illinois University Press, Illinois 1988.
- TANSEL, Selahaddin, “1768 Seferi Hakkında Bir Araştırma”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 4, Ankara 1950, s. 475-536.
- THEOLIN, Sture, *The Swedish Palace in İstanbul: A Thousand Years of Cooperation Between Turkey and Sweden – İstanbul’da Bir İsveç Sarayı: İsveç ile Türkiye Arasında Bin Yıllık İşbirliği*, Çev: Sevin Okyay, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2001.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. 4/1, TTK Yayınları, Ankara 1988.

D. Referans - İnternet Erişim Adresleri

<https://riksarkivet.se>

<https://www.ub.uu.se>

<https://www.kb.se>

Gustaf Celsing, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/14753>, Svenskt biografiskt lexikon (art av B. Boëthius.), hämtad 2023-04-06.

Ulric Celsing, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/14755>, Svenskt biografiskt lexikon (art av Herbert Lundh.), hämtad 2023-04-11.

Georg (Göran) Magnus Sprengtporten (Sprengtport), <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/20013>, Svenskt biografiskt lexikon (art av Stig Ramel), hämtad 2023-05-17.

**HISTORY
STUDIES**
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

823

15 / 4

Summary

The Celsing brothers, who resided in Istanbul as Swedish diplomats between 1747 and 1779, were drawn to this profession by their father Gustav Celsing. The father, Gustav Celsing, was the secretary of King Karl XII of Sweden during his residence in the Ottoman Empire (1709-1714). He ensured that his sons studied Oriental languages at Uppsala University. The eldest of the Celsing brothers, Gustav Celsing, served as Swedish diplomat in Istanbul between 1747-1770. His brother and successor Ulric Celsing had a diplomatic career in Istanbul between 1770-1779. Like their father, the Celsing brothers showed great interest in Turkish society, culture and language. Especially Ulric Celsing was a well-equipped diplomat who knew Turkish very well and could handle his business without the need for a dragoman. After Ulric Celsing left the embassy in 1779, he brought many artefacts shedding light on Turkish society and culture from the Ottoman Empire to Sweden. The Celsing brothers designed a unique Turkish room in the Biby mansion they built, bringing together many of their artefacts. However, the Biby collection was sold to the Emir of Qatar in 2014. However, copies of the documents of the embassy archive in this collection are preserved today in Riksarkivet (Swedish State Archives) and Eskilstuna City Library.

The Celsing brothers, who made a significant contribution to Ottoman-Swedish cultural relations, also made a considerable effort in the development of diplomatic relations. The most intense period of young Gustav Celsing's diplomatic career was during the Ottoman-Russian War of 1768-1774. During this period, Gustav Celsing, acting on behalf of the interests of his country, focused on maintaining diplomatic relations with the Ottoman Empire in order to preserve the long-standing friendship. The diplomatic contacts with the Ottoman Empire were conducted secretly when necessary, thus trying to avoid actions that would attract the attention of the Russian power and provoke it. Gustav Celsing was successful in this endeavour. His successor Ulric Celsing, like his brother, was careful to protect the interests of his country and the Turkish-Swedish friendship by carrying out diplomatic activities in line with the instructions he received from the Stockholm administration. During Ulric Celsing's ambassadorship, Ottoman-Swedish military and commercial relations also improved as a result of Gustav Celsing's proposal to the Ottoman Empire against Russia.

In the introduction of this paper, the beginning and development of Turkish-Swedish relations are summarised and the life and diplomatic career of the Celsing brothers are briefly discussed. In the first chapter of the study, how Gustav Celsing conducted diplomatic contacts with the Bâb-ı Âli during the 1768-1774 crisis, the developments and the results of these contacts are analysed through his reports and archival documents. This period is observed as the most intense period in Gustav Celsing's diplomatic career. When necessary, Gustav Celsing, through his dragoman Ignatius Muradgea d'Ohsson, held secret meetings with the Ottoman administration in order to prevent the leakage of information to the Russians.

In the second chapter of the paper, the life and activities of Ulric Celsing, the Swedish diplomat between 1770-1779, are discussed. In this chapter, the audience of Ulric Celsing, who was fluent in Turkish, with the Sultan Mustafa III in September 1772 is analysed in detail. Considering that this subject is important in terms of the development of Ottoman-Swedish diplomatic contacts, it is thought that it should be discussed and evaluated.

In the last chapter, Ulric Celsing's diplomatic contacts with the Bâb-ı Âli in the last two years of the Ottoman-Russian War, between 1772 and 1774, and other developments are analysed in the light of various reports and letters he kept like his brother, as well as archival documents. It is concluded that Ulric Celsing, as always, kept his policy of not provoking the Russians and maintaining amity with the Turks, taking into account the interests of his country. After the end of the war, the period from 1774 to 1779, when Ulric Celsing left his post, is discussed. In this period, how Ulric Celsing acted against the provocative activities of the Russian envoy Stakhiev and how diplomatic contacts with the Bâb-ı Âli progressed, etc. were analysed. In 1777, Ulric Celsing became the Swedish Consul General in the Eastern Mediterranean and played a role in the development of diplomatic relations with the Ottoman Empire as well as commercial and military relations.

In the concluding chapter of the paper, the role and influence of the Swedish diplomats in the Ottoman-Swedish diplomatic contacts between 1768-1779 are evaluated according to the findings obtained in the light of the Celsing brothers' reports and primary sources. It is concluded that these two brothers, who were interested in Turkish society and culture and thus had a good command of the Turkish language, acted faithfully in maintaining diplomatic contacts with the Turks. Although there were crises from time to time, Sweden was able to avoid getting involved in the 1768-1774 war and thus protect its internal and external security thanks to the prudent and reputable diplomatic skills of the Celsing brothers. As a result of the consistent diplomatic efforts of the Celsing brothers, the Turkish-Swedish amity was not allowed to deteriorate.